

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva

Bakalářská práce

**TRESTNÍ SOUDNICTVÍ VE VĚCECH DĚTÍ
MLADŠÍCH PATNÁCTI LET**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková

Autor práce: Jitka Milnaříková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Prezenční

Ročník: III.

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

16. dubna 2008

podpis autora bakalářské práce

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji Jarmile Větrovcové
za provedení jazykové korektury.

OBSAH:

ÚVOD	6
1 TRESTNÍ SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE	9
1.1 Vymezení základních pojmů.....	9
1.2 Stručná historie.....	11
1.2.1 USA.....	11
1.2.2 Evropa se zaměřením pozornosti zejména na ČR.....	12
1.3 Některé aktuální související právní předpisy platné v ČR.....	15
2 SPECIFIKA TRESTNÍHO SOUDNICTVÍ VE VĚCECH DĚTÍ MLADŠÍCH 15 LET	20
2.1 Řízení	20
2.1.1 Zahájení řízení.....	21
2.1.2 Subjekty řízení	21
2.1.3 Jednání	23
2.1.4 Uveřejňování výsledků.....	24
2.2 Uložení opatření a jejich smysl	25
2.2.1 Dle zákona o rodině	25
2.2.2 Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.....	27
2.3 Diskuse o možném snížení dolní hranice trestní odpovědnosti	30
2.3.1 Argumenty pro	31
2.3.2 Argumenty proti	32
3 SPOLUPRÁCE ORGANIZACÍ PŮSOBÍCÍCH V OBLASTI PRÁCE S DELIKVENTNÍ MLÁDEŽÍ	33
3.1 Spolupráce soudů pro mládež se sociálně-právní ochranou dětí, s Probační a mediační službou, středisky výchovné péče a Policií ČR	34
3.1.1 Sociálně-právní ochrana dětí.....	34
3.1.2 Probační a mediační služba.....	35
3.1.3 Střediska výchovné péče	37
3.1.4 Policie ČR	39
3.2 Stávající a připravovaná zařízení pro práci s dětmi mladšími 15 let páchajícími činnost jinak trestnou.....	40
3.2.1 Výchovný ústav Boletice nad Labem	40
3.2.2 Plánovaná zařízení	43

4	SROVNÁNÍ SITUACE CÍLOVÉ SKUPINY V OBLASTI TRESTNÍ JUSTICE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH SVĚTA.....	45
4.1	Evropa	45
4.1.1	Rakousko.....	47
4.1.2	Německo	47
4.1.3	Anglie, Wales.....	47
4.1.4	Španělsko	49
4.2	Severní Amerika.....	51
4.2.1	Kanada.....	51
4.2.2	USA	52
	ZÁVĚR	54
	Seznam použitých zdrojů	56
	Seznam zkratk	61
	Seznam příloh.....	62
	Přílohy	63
	Abstrakt	70
	Abstract	71

Úvod

Problematika kriminality dětí a mladistvých zaujímá, podle mého názoru, jedno z předních míst mezi oblastmi, na které se tradičně zaměřuje trestně-politická pozornost prakticky každé společnosti, mající zájem nejen na uchránění nastupující generace před rizikem kriminální kariéry, ale také na ochraně celé populace. Každá společnost proto přijímá různá opatření preventivního i represivního charakteru, vytváří specializované instituce a buduje určité organizace pro práci jak s pachateli trestných činů, tak pro pomoc jejich obětem.

Děti a mladiství jsou skupinou, která vyžaduje zvláštní přístup ve všech oblastech života, tedy i v soudnictví. Této věkové kategorii společnost zajišťuje v různých právních odvětvích zvláštní ochranu a péči. Hlavními důvody pro odlišné zacházení s jejími členy jsou nedokončený tělesný, mentální, mravní a sociální vývoj osobnosti, menší životní zkušenosti a z toho vyplývající snížená schopnost jednat s rozvahou a důkladně posoudit následky svého jednání. Ve srovnání s dospělými jedinci se v této oblasti používá také rozdílná terminologie a především se liší účel ukládaných trestů, resp. opatření.

Trest ukládaný dospělým pachatelům bývá nejčastěji definován jako záměrné působení újmy provinilci, mající funkci regulativní (s cílem chránit společnost před zločinem, regulovat trestnou činnost, minimalizovat ji či ji alespoň udržet pod nějakou společensky únosnou hranicí) a funkci vyrovnávací (s cílem vyrovnání se obětí či pozůstalých po nich s trestným činem, kompenzace újmy). Přičemž první jmenovanou funkci lze naplňovat třemi způsoby, a to izolací pachatele, odstrašováním a úsilím o změnu jeho chování, eventuálně osobnosti, tj. zacházením s provinilcem. Dětem a mladistvým mohou být ukládána jako alternativa trestu pouze různá opatření, jejichž hlavním smyslem není sankce jako taková, ale především výchovné působení na jedince, vytvoření podmínek pro jeho duševní a sociální rozvoj, snaha o harmonizaci jeho rodinného prostředí, ochrana jeho osobnosti před škodlivými vlivy, prevence recidivy a taktéž zamezení stigmatizace provinilce.

Z výše jmenovaných důvodů bývá soudnictví pro děti a mladistvé v různých zemích vyňato z obecných trestně-právních předpisů, ošetřeno speciálními zákony a často se mu věnují specializované soudy pro mládež. Mládeži je též věnován zvláštní přístup a při práci s ní se používají specifické metody a postupy.

Problematika dětské kriminality mě zaujala na základě skutečnosti, že v masmédiích se v posledních letech objevuje stále více šokujících informací o stoupající brutalitě a zvyšující se kriminalitě dětí. Začala jsem se tedy o ni více zajímat a snažila jsem se zjistit, zda je realita opravdu tak drastická, jak nám je médií prezentována. Dalším důvodem pro výběr tématu „Trestní soudnictví ve věcech dětí mladších 15 let“ je mé přání v budoucnosti pracovat s delikventní mládeží a z toho pramenící touha dozvědět se co nejvíce souvisejících informací.

Cílem této práce je pokusit se nastínit situaci a postavení dětí mladších patnácti let v českém trestním právu, přiblížit historii vzniku samostatného soudnictví pro mládež, porovnat dolní hranici trestní odpovědnosti v ČR s některými vybranými zeměmi světa (zejména však v Evropě a v Severní Americe) a zmapovat možnosti postihů a práce s cílovou skupinou.

Práce je rozčleněna do čtyř částí. První z nich se zabývá trestním soudnictvím ve věcech mládeže v obecnější rovině. Vymezuje základní pojmy, nastiňuje stručnou historii vzniku a vývoje samostatného systému trestní justice pro mládež v USA a v Evropě (zejm. v ČR) a také přibližuje některé aktuální právní předpisy související s daným problémem, které v naší zemi platí. Vzhledem k omezenému rozsahu práce zde nejsou řešeny otázky faktorů vzniku delikventního chování. Druhá část se věnuje specifikům trestního soudnictví pro děti do patnácti let, mapuje průběh a okolnosti soudního řízení a nastiňuje možnosti a smysl postihů dětských delikventů. Její součástí je také diskuse o snížení dolní hranice trestní odpovědnosti a argumenty zastánců i odpůrců tohoto snížení. Další část práce se snaží přiblížit činnost některých organizací (orgánů sociálně právní ochrany dětí, Probační a mediační služby ČR, středisek výchovné péče, Policie ČR) a stávajících i plánovaných zařízení určených pro práci s rizikovou mládeží. Poslední část se snaží poskytnout náhled na situaci delikventní mládeže v oblasti trestního soudnictví ve vybraných zemích Evropy a Severní Ameriky. Srovnává

např. hranici trestní odpovědnosti či možnosti legálních postihů za porušení zákona.

Součástí práce jsou dvě přílohy. První dokumentuje vývoj kriminality dětí a mladistvých v ČR od roku 2000 do roku 2008 a snaží se tak přinést důkazy o tom, že počet činů spáchaných dětmi mladšími 15 let má klesající tendenci, namísto tendence stoupající, kterou nám prezentují média. Druhá ukazuje výsledky vědeckého výzkumu a ankety, které se týkají názorů na optimální výši hranice trestní odpovědnosti a její možné snížení, a také vývoj názoru veřejnosti na toto téma v naší republice.

Mezi metody zpracování této práce patří sekundární analýza dat – dostupné tuzemské i zahraniční literatury, citace výzkumných prací, internetové zdroje, dále dostupné statistické údaje a rozhovor s odborníky ze SVP a PMS České Budějovice. Stěžejní literaturu tvoří díla „Právní postavení mladistvých“ (autorka Schelleová), „Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou“ (Jelínek, Melicharová), „Mládež a delikvence“ (Matoušek, Kroftová), dále časopisy Trestněprávní revue a Časopis pro právní vědu a praxi.

Domnívám se, že přestože je tato tematika velmi často médií prezentována ve zdramatizované podobě, neměl by se problém kriminality mládeže bagatelizovat či odsouvat do pozadí bez snahy o nalezení účinného řešení.

1 Trestní soudnictví ve věcech mládeže

1.1 Vymezení základních pojmů

Soudnictví lze definovat jako specifickou činnost státních orgánů (soudů), uskutečňovanou zvláštními, zákonem stanovenými metodami a v zákonem stanovených procesních formách. V oblasti **trestního soudnictví** je jejich úkolem především rozhodovat o vině obžalovaného a ukládat zákonem stanovené tresty, popř. jiná opatření.¹

Působnost **soudnictví ve věcech mládeže** se vztahuje na osoby mladistvé, tj. ve věku 15 až 18 let, a na děti, které nedovršily v době spáchání činu jinak trestného 15. rok věku. Trestný čin, který spáchá mladistvý se nazývá proviněním. Mladistvým jsou ukládána tzv. opatření, jejichž hlavním účelem je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí, z něhož jedinec pochází, jakož i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění. Těmito opatřeními jsou opatření výchovná, ochranná a trestní. Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné. Dopustí-li se tedy činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit opatření potřebná k jeho nápravě. Těmito opatřeními jsou: dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče nebo ochranná výchova. Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let vykonávají specializované soudy pro mládež.²

Protiprávním činem rozumíme provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný.³

¹ Srov. STAVINHOVÁ, J. Soudnictví. In HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník*, s. 862-863.

² Srov. FIALA, J. et al. *Malá právní encyklopedie*, s. 196-197.

³ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 49.

Pro účely trestního práva je za **mladistvého** považován ten, kdo v době spáchání provinění dovršil 15. rok a nepřekročil 18. rok svého věku. Jejich odpovědnost se řídí zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Některé odchylky od obecné úpravy stanoví též zákon o přestupcích.⁴

Této věkové skupině společnost zajišťuje v různých právních odvětvích zvláštní ochranu a péči. Hlavním důvodem jsou nedokončený tělesný, mentální, mravní a sociální vývoj osobnosti, menší životní zkušenosti a tím i menší schopnost jednat s rozvahou a důkladně posoudit následky svého jednání.⁵

Specifikem těchto jedinců v oblasti porušování společenských norem je též fakt, že na rozdíl od dospělých, děti a mladiství podléhají více vlivu bezprostředních okolností, které navíc hodnotí spíše emocionálně než racionálně.⁶

Dítě mladší 15 let je osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila 15. rok věku. Trestní odpovědnost člověk nabývá ve 24.00 hodin v den svých 15. narozenin, je tedy trestně odpovědný až den následující.⁷

Mládeží označují sociologové věkovou skupinu či sociální kategorii, vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky a mající své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a role. Jedním z jejích nejvýraznějších vnitřních dělicích znaků je příprava na povolání a vykonávání povolání.⁸ V právní terminologii se za mládež považují děti mladší 15 let a mladiství.⁹

Opatřeními jsou sankce výchovné, ochranné a trestní; omezení a povinnosti ve smyslu trestního zákona a trestního řádu nahrazují výchovná opatření.¹⁰

Orgány činné v soudnictví ve věcech mládeže tvoří orgány státu, které v určitém stádiu vedou řízení a mají v něm rozhodující roli. V tomto případě jde o policejní orgány, státní zástupce a soudy pro mládež.¹¹

⁴ Srov. FIALA, J. et al. *Malá právníková encyklopedie*, s. 86.

⁵ Srov. ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*, s. 3.

⁶ Srov. Tamtéž, s. 42.

⁷ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 127.

⁸ Srov. MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*, s. 635.

⁹ Srov. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In *Texty zákonů*, s. 98.

¹⁰ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 49.

Soud pro mládež je zvláštní senát nebo v určitých případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu. **Obecným soudem** se rozumí jiný senát nebo samosoudce téhož soudu či jiný soud, který neprojednává protiprávní činy mládeže.¹²

1.2 Stručná historie

1.2.1 USA

Počátky samostatného systému soudnictví nad mládeží lze spojovat s rokem 1899, kdy ve státě Illinois v USA byl založen první řádný soud pro mladistvé (osoby do 18 let). Z historického hlediska bylo vytvoření soudu mládeže výsledkem snah reformního hnutí „Za záchranu dítěte“ (Child Savers), zasazujícího se o změnu zákonů ve prospěch mládeže ohrožené a delikventní. Hnutí vycházelo z paternalistického, resp. ochraňujícího pojetí, podle něhož stát prostřednictvím soudu zajišťoval dětem řádnou péči a výchovu, pokud jeho rodič na to nestačil a dítě se o sebe nedovedlo postarat samo. Soud sledoval zejména zájem dítěte, jeho hlavním úkolem nebylo zjistit, zda se dopustilo nějakého deliktu, ale stanovit jeho skutečné objektivní potřeby a jak je co nejlépe uspokojit. Proto se v tomto systému justice zpravidla až do začátku 80. let 20. století nereagovalo na kriminalitu typickými prostředky trestního práva (tresty), ale spíše postupy medicínskými, psychologickými a sociálně-právními. Soudy se orientovaly více na osobu pachatele než na spáchanou trestnou činnost, protože smyslem byla jak individualizace postupu soudu, tak i ukládaných opatření.¹³

Soud pro mládež disponoval jak pravomocí civilněprávní, vykonávanou nad mládeží ohroženou, narušenou či zanedbanou, tak i trestněprávní, vykonávanou ve věcech mládeže delikventní.¹⁴ Mezi další charakteristické rysy patřilo oddělené

¹¹ Srov. ŠÁMAL, P. Orgány činné v tr. řízení. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 534.

¹² Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 50.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 35-36.

¹⁴ Srov. ZEŽULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 249.

slyšení, neformálnost trestního řízení a jeho paternalismus. Stát poskytoval stejnou péči a kontrolu mládeži zanedbané i delikventní.¹⁵

1.2.2 Evropa se zaměřením pozornosti zejména na ČR

Zvláštní soudy pro mládež byly zřizovány v přibližně stejném časovém období nejen po celém území USA, ale také v **Evropě**. V Německu byly první zvláštní soudy pro mládež zřízeny v roce 1908, o rok později v tehdejší Rakousku-Uhersku, ve Francii a v Belgii roku 1912, ve Španělsku 1918, v Holandsku 1921 a v Československu 1931. Zřizování zvláštních soudů mládeže posílilo snahu o vyjmutí delikventní mládeže z tehdejších obecných trestněprávních předpisů a postupů.¹⁶

Pojetí československého systému trestního soudnictví nad mládeží z roku 1931, č. 48 Sb., vycházelo ze zásady, že stát má ve věci mladistvých provinilců ve věku od dovršení 14 let do dovršení 18 let jiné úkoly, než v případě dospělých pachatelů. Dominantní úlohu měla výchova spolu se snahou ochránit jedince před škodlivými vlivy, které by mohly ohrozit jeho další vývoj. Tímto zákonem došlo poprvé v našich podmínkách k samostatné kodifikaci hmotného i procesního trestního práva a k vytvoření samostatného trestního systému nad mládeží.¹⁷

Zákon rozlišoval osoby nedospělé (mladší čtrnácti let) a mladistvé (mezi 14. až 18. rokem věku). Jako minimální věková hranice pro trestní odpovědnost bylo určeno dovršení 14 let. Tudíž osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila čtrnáctý rok věku nebyla trestně odpovědná, avšak opatrovnický soud jí mohl uložit výchovné či léčebné opatření, a zároveň byl oprávněn udělit napomenutí osobám, které o nedospělého měly pečovat. Počátek trestní odpovědnosti se spojoval s ukončením školní docházky. Byla splňována zásada, že dítě školou povinné nenáleží před trestního soudce. Hranice 14 let byla však jen hranicí relativní. Ne každý, kdo jí dosáhl byl trestně odpovědný, bral se ohled též na stupeň jeho intelektuálního a mravního vývoje. Pokud byl jedinec starší

¹⁵ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 36.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 36.

¹⁷ Srov. ZEZULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 253.

čtrnácti let tak mravně a inteligenčně vyspělý, aby dokázal rozpoznat bezprávnost svého jednání a usměrňovat ho, pak byl uznán za trestně odpovědného.¹⁸

Soud mohl nedospělému za jeho provinění uložit výchovná nebo léčebná opatření. Mohl uložit ochrannou výchovu nebo umístění v léčebném ústavu (ochranné opatření) v případě, kdy se nedospělý starší dvanácti let dopustil činu, za který zákon stanovil trest smrti nebo doživotní ztrátu svobody.¹⁹

Samostatný systém justice nad mládeží byl v pojetí zákona z roku 1931 reprezentován specializovanými trestními soudy mládeže, přičemž tyto byly i nadále součástí jednotného systému obecného trestního soudnictví. Můžeme tedy mluvit o samostatném systému trestní justice, odděleného od předpisů a postupů uplatňovaných vůči dospělým pachatelům.²⁰

U všech krajských soudů rozhodoval zvláštní senát mládeže, u okresního soudu byl ustanoven soudce mládeže. U každého z těchto soudů bylo zřízeno zvláštní oddělení označované jako soud pro mládež, pokud to bylo možné, byla tato pracoviště místně oddělena od soudů pro dospělé.²¹

Postupem doby byl tento zákon bez náhrady zrušen. Problematika mládeže byla začleněna do obecných trestněprávních předpisů, došlo ke zrušení specializovaných soudů pro mládež.²² **Od roku 1950** až do přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže nebylo možno v naší republice hovořit o samostatném systému justice nad mládeží.²³ Roku 1950 byla také zákonem zvýšena dolní hranice trestní odpovědnosti na 15 let a nastoupilo zde zcela absolutní pojetí trestní odpovědnosti. To v praxi znamenalo, že podmínkou pro její vznik bylo pouze dovršení stanoveného věku, tedy patnácti let.²⁴

¹⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

¹⁹ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 38.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 38.

²¹ Srov. ZEZULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 249.

²² Srov. ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*, s. 19.

²³ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 40-41.

²⁴ Srov. ZEZULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 251-252.

Myšlenka obnovení samostatného trestního systému nad mládeží byla opět nastolena až v roce 1992 v souvislosti se zahájením přípravy na celkové rekodifikaci trestního práva. Avšak situace u nás nebyla této myšlence příliš nakloněna. Bylo poukazováno zejména na neexistenci speciálních soudů pro mládež a na chybějící systém sociálních pracovníků (dnešních probačních a mediačních úředníků). Převládal názor, že postupná novelizace ustanovení v obecných trestních kodexech, týkajících se mládeže bude dostačující. Až do roku 1996 byla tedy pozornost zaměřena na určení dolní hranice trestní odpovědnosti a na trestání.²⁵

Zřetelný obrat ve vývoji české trestní politiky směrem k samostatnému trestnímu systému nad mládeží lze zaznamenat od počátku roku 1997. Během dvou let vzniklo šest dokumentů věnovaných nové kodifikaci trestního práva mládeže.²⁶ Na jejich základě byl pak připraven Věcný záměr zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání a o soudnictví nad mládeží, který byl schválen usnesením vlády ČR č. 890 ze dne 13. 9. 2000.²⁷

Začátkem roku 2001 byl předložen návrh nového zákona s názvem Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), avšak kvůli razantním změnám, které přinášel, nastaly problémy s jeho schválením.²⁸

O 2 (resp. 3) roky později **přijetím zákona č. 218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže se Česká republika znovu přihlásila k myšlence samostatného systému trestní justice nad mládeží a k odkazu prvního zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.²⁹

²⁵ Srov. ZEZULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 246.

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 247.

²⁷ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 42.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 42.

²⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

1.3 Některé aktuální související právní předpisy platné v ČR

Podle mého názoru je velmi důležitá **Úmluva o právech dítěte** (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.), která vymezuje dítě jako každou lidskou bytost mladší 18 let, pokud se podle právního řádu na něj se vztahujícího, nedosahuje zletilosti dříve. Zabývá se právy dětí a povinnostmi smluvních států je respektovat a realizovat. Prioritou při jakékoli činnosti týkající se dětí, uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány, musí být zájem dítěte. Práva zde obsažená se týkají všech oblastí života, tedy i resortu soudnictví.³⁰

Mezi práva v této oblasti patří např. právo dítěte schopného formulovat vlastní názory vyjadřovat se v záležitostech, které se jej dotýkají. Jeho názorům musí být věnována pozornost odpovídající věku a úrovni. Signatářské státy mají zabezpečit, aby žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané nezletilci není ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí. Zatčení, zadržení nebo uvěznění se používá jen v souladu se zákonem jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu. S jedincem zbaveným svobody musí být zacházeno s lidskostí, s úctou k vrozené důstojnosti a s ohledem na potřeby daného věku. Dítě má právo na okamžitý přístup k právní nebo jiné odpovídající pomoci, právo odvolávat se k soudu či jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu proti rozhodnutí o odnětí svobody.³¹

Smluvní země uznávají právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na zacházení rozvíjející smysl pro důstojnost a čest, znovu posilující úctu k lidským právům a základním svobodám jiných, které bere ohled na věk, napomáhá znovuzачlenění a zapojení jedince do prospěšného působení ve společnosti.³²

³⁰ Srov. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí... In *Texty zákonů*, s. 88 – 89.

³¹ Srov. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 301-303.

³² Srov. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí... In *Texty zákonů*, s. 95.

Žádné dítě nesmí být obviněno, obžalováno nebo uznáno vinným pro jednání nebo opomenutí, která nebyla zakázána vnitrostátním nebo mezinárodním právem v době, kdy k nim došlo. Dítě obviněné nebo obžalované má mít záruku považování za nevinné do doby, kdy mu je dle zákona prokázána vina, a záruku na právní či jinou pomoc při obhajobě. Rozhodnutí věci by mělo být bezodkladné a dané v souladu se zákonem příslušným nezávislým a nestranným úřadem nebo soudním orgánem ve spravedlivém procesu v přítomnosti právního zástupce nebo jiné odpovídající osoby, rodičů či zákonných zástupců dítěte. To nesmí být nuceno vypovídat nebo přiznávat vinu, má mu být umožněno seznamovat se s výpověďmi svědků, má mít právo na bezplatné služby tlumočnicka, pokud nerozumí jazyku, ve kterém se jednání vede, a právo na soukromí ve všech stádiích řízení.³³

Také je nutné vypracování zákonů a procedur ke zřizování speciálních orgánů a institucí pro děti obviněné, obžalované nebo uznávané vinnými z porušení trestního práva, a stanovit nejnižší věkovou hranici, před jejímž dosažením se jedinci považují za nezpůsobilé porušit trestní právo. V případě potřeby by mělo dojít k přijetí opatření k zacházení s nimi bez užití soudní procedury za předpokladu dodržování lidských práv a právních záruk. Je nezbytné vytvořit záruky jako pečovatelská služba, pravidla o poradenství a dozoru; konzultativní služby; zavedení zkušební lhůty; náhradní péče; programy vzdělávání a přípravy zabezpečení zacházení s dětmi, odpovídajícímu jejich blahu, poměrům a spáchanému deliktu.³⁴

Dalším důležitým předpisem je **zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže**, č. 218/2003 Sb. (zkráceně **zákon o soudnictví ve věcech mládeže**), který vznikl jako reakce na dosud absentující samostatnou právní úpravu trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestních věcech mládeže. Přínosem samostatné kodifikace je, že opatření a postupy týkající se dětí mladších 15 let jsou převážně civilněprávní povahy, tudíž do obecných trestněprávních předpisů je nebylo možno zakotvit,

³³ Srov. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí... In *Texty zákonů*, s. 95.

³⁴ Srov. HUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76 – 87.

a také je zesílen výchovný aspekt principů nové kodifikace.³⁵ Účelem tohoto předpisu je upravení podmínek odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, charakteristika opatření za ně ukládaných, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.³⁶

Zákon se vztahuje na 2 věkové skupiny – na děti mladší patnácti let, z pohledu trestního práva trestně neodpovědné, a na osoby mladistvé.³⁷

Cílem projednávání protiprávních činů, jichž se tyto skupiny dopustily, je uložení opatření na toho, kdo čin spáchal. Jako sankce má opatření přispět ke zdržení se páčání protiprávního činu a k nalezení společenského uplatnění adekvátního ke schopnostem a rozumovému vývoji provinilce. Dalším úkolem je, aby ten podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy, kterou způsobil. Řízení má přispívat k prevenci a zamezování páčání těchto činů.³⁸

Občanský soudní řád (č. 99/1963 Sb.) upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení. V něm má být zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, a také výchova k zachovávaní zákonů, k plnění povinností a k úctě k právům jiných osob. Podle tohoto předpisu se postupuje v řízení týkajících se dětí mladších 15 let.³⁹

Trestní zákon (č. 140/1961 Sb.) v obecné části definuje trestní odpovědnost, vyjmenovává druhy a účel trestů, zásady pro jejich ukládání, rozebírá výkon jednotlivých trestů, řeší zánik trestnosti a trestu, a upravuje oblast ochranných opatření. Hlava III. obsahuje také ustanovení o stíhání mladistvých. Zvláštní část trestního zákona se podrobně zabývá charakteristikami jednotlivých druhů trestných činů.⁴⁰

Trestní řád (č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním) udává závazné postupy orgánů činných v trestním řízení, aby trestné činy byly náležitě zjištěny

³⁵ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 43.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 48.

³⁷ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

³⁸ Srov. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In *Texty zákonů*, s. 98.

³⁹ Srov. *Občanský soudní řád* [online]. Praha: 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW : <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad./c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_li=0&PC_8411_name=občanský%20soudní%20řád&PC_8411_ps=10⩅_99/1963Sb.>.

⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 300-301.

a jejich pachatelé potrestání podle zásady spravedlnosti. Řízení musí působit k upevnování zákonnosti, k prevenci a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů k dodržování zákonů a pravidel občanského soužití i plnění povinností ke státu a společnosti. Řád charakterizuje např. zásady trestního řízení, soudy a osoby na řízení zúčastněné, vazbu, dokazování, jednotlivé fáze trestního řízení, rozhodnutí soudu, opravné prostředky, obnovu řízení či výkon jednotlivých trestů. Součástí jsou i zvláštní způsoby řízení, např. proti mladistvému.⁴¹

Zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.) se v souvislosti s delikventním chováním mládeže zabývá zejména výchovnými opatřeními, která může soud nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí uložit dítěti, jeho rodičům či osobě ohrožující jeho výchovu, a to v případě, že to vyžaduje zájem na řádné výchově dítěte. Jedná se o uložení napomenutí, stanovení dohledu nad dítětem a uložení omezení, která jedinci např. zakazují navštěvovat podniky a zábavy pro něj nevhodné. Dále předpis upravuje např. rodičovskou zodpovědnost a její možné pozastavení, omezení nebo zbavení či náhradní rodinnou péči. Tyto skutečnosti se přímo dotýkají života dítěte, jelikož ovlivňují jeho osobnostní vývoj, životní styl a jednání.⁴²

Zákon o probační a mediační službě (č. 257/2000 Sb.) upravuje činnost, zřizování a organizaci Probační a mediační služby (dále jen PMS), která realizuje úkony probace a mediace. Probace zahrnuje organizování a vykonávání dohledu nad obžalovaným či odsouzeným, kontrolu výkonu alternativních trestů, uložených povinností a omezení, výkon parole, individuální pomoc a působení na jedince, aby vedl řádný život. Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu obviněného a poškozeného. Směřuje k urovnání konfliktu, je vykonávána v souvislosti s trestním řízením a lze ji provádět jen se souhlasem všech stran.⁴³

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) charakterizuje zásady činnosti sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD), její orgány, zařízení, opatření na ochranu dětí a péči o ně. Inspirovaná Úmluvou o právech

⁴¹ Srov. Trestní řád. In *Trestní předpisy*, s. 89-96.

⁴² Srov. Zákon o rodině. In *Texty zákonů*, s. 1-16.

⁴³ Srov. Zákon o probační a mediační službě. In *Trestní předpisy*, s. 374.

dítěte, považuje za dítě osobu do dosažení 18 let věku. Jejímí prioritami jsou zájem a blaho dítěte.⁴⁴

SPOD znamená v první řadě ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu jeho oprávněných zájmů včetně jmění, a působení k obnovení narušených funkcí rodiny. Jde o opatření preventivní i o řešení již vzniklých problematických situací. SPOD se zaměřuje např. na děti osiřelé nebo jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, děti žijící zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávající školní docházku, požívající alkohol nebo návykové látky nebo živící se prostitucí. Věnuje pozornost i těm, které spáchaly čin jinak trestný, opakovaně se dopouští přestupků či jinak ohrožují občanské soužití, o jedince utíkající od fyzických nebo právnických osob odpovědných za jejich výchovu, a to pokud tyto skutečnosti trvají tak dlouho nebo jsou tak intenzivní, že nepříznivě ovlivňují nebo by mohly ovlivnit vývoj dítěte.⁴⁵

Předpis upravuje také oblast ústavní a ochranné výchovy, stanoví povinnosti jednotlivých subjektů při péči o děti, vyžadující zvýšenou pozornost. Dle něho je potřeba zabývat se dětmi, stýkajícími se s požívatelem alkoholických nápojů nebo návykových látek či pachateli trestné činnosti. Obec by měla sledovat projevy nesnášenlivosti a násilí u dětí, zabraňovat průniku nepříznivých vlivů mezi ostatní skupiny dětí a nabízet jim programy pro účelné využívání volného času.⁴⁶

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (č. 109/2002 Sb.) se zabývá působností a účelem školských zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Zařízeními podléhajícími tomuto předpisu jsou diagnostický ústav, dětský domov (zpravidla pro děti od 3 do 18 let), dětský domov se školou (od 6 let do ukončení povinné školní docházky) a výchovný ústav (pro starší 15 let, výjimečně 12 let). Preventivně

⁴⁴ Srov. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In *Texty zákonů*, s. 21.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 21-23.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 23-58.

výchovné služby poskytují střediska výchovné péče. Zákon se dotýká práv a povinností jak dětí, v těchto organizacích umístěných, tak i členů jejich vedení.⁴⁷

2 Specifika trestního soudnictví ve věcech dětí mladších 15 let

2.1 Řízení

Dítě, které v době spáchání protiprávního činu nedovršilo 15. rok věku, není trestně odpovědné. Trestní odpovědnost totiž začíná dnem následujícím po dni 15. narozenin jedince. Pokud se tedy dítě do této doby dopustí činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření nutná k jeho nápravě, výchově i ochraně, a to dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V případě, že dítě spáchalo některý z kategorie ostatních protiprávních činů, postupuje se podle obecných předpisů. Základním předpisem pro posouzení odpovědnosti takového jedince je občanský zákoník. Dále jsou důležité zákon o rodině, zákon o SPOD a občanský soudní řád (dále jen OSŘ).⁴⁸

Základní zásady vztahující se k soudnictví ve věcech mládeže vycházejí z principu, že všechna opatření, postupy a prostředky je třeba využívat k obnově narušených vztahů, k reintegraci jedince do sociálního prostředí a k předcházení trestné činnosti. V řízení je nutné postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby byl její další vývoj co nejméně ohrožen, aby byly náležitě zjištěny činy, jejich okolnosti a příčiny a vyvozena odpovědnost za ně.⁴⁹

⁴⁷ Srov. *Zákon o výkonu ústavní výchovy* [online]. Praha: 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=z%C3%Aakon+o+v%C3%BDkonu+%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchovy&text=>.

⁴⁸ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 127.

⁴⁹ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 50.

Dále se při jednání s těmito jedinci musí postupovat tak, aby nedošlo k narušení jejich psychiky a aby bylo na nejmenší možnou míru sníženo riziko jejich stigmatizace.⁵⁰ Ke specifickým právům mladistvých i dětí mladších patnácti let patří např. právo na ochranu před zásahy do jejich osobní svobody a soukromí.⁵¹

2.1.1 Zahájení řízení

V řízení vedených proti osobám mladším patnácti let, které se dopustily činu jinak trestného, postupuje soud pro mládež podle zvláštních právních předpisů upravujících občanské soudní řízení, a to řízení nesporná, která se souhrnně označují jako „péče soudu o nezletilé“. Procesně je toto řízení upraveno v § 176 až § 180 OSŘ. Paragraf 90 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravuje zahájení řízení – jedná se o speciální úpravu, doplňující úpravu obecnou obsaženou v § 81 až § 83 OSŘ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže určuje, že řízení se zahájí na návrh státního zástupce, ale soud pro mládež může řízení zahájit i bez návrhu. Pokud návrh na zahájení řízení podá někdo jiný, soud pro mládež řízení zastaví.⁵²

Postup soudu pro mládež má respektovat zásadu rychlosti řízení a právo dítěte mladšího patnácti let i mladistvého na projednávání věci bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě.⁵³

2.1.2 Subjekty řízení

Jelikož řízení vedená proti dětem do 15 let mají povahu občanskoprávního řízení, kdy soud pro mládež postupuje podle OSŘ s užitím speciální úpravy obsažené v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, upravuje také tento zákon okruh účastníků. S ohledem na skutečnost, že se v tomto případě jedná o řízení ve věcech péče o nezletilé, platí zde rovněž ustanovení OSŘ, které stanoví, že

⁵⁰ Srov. VÁLKOVÁ, H. K reformě soudnictví nad mládeží v trestních věcech. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 234.

⁵¹ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 50.

⁵² Srov. VÁLKOVÁ, H. SOTOLÁŘ, A. Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, s. 197 – 203.

⁵³ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 51.

účastníky jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech či povinnostech má být v řízení jednáno. Zákon o soudnictví pak mezi účastníky řadí nezletilé dítě (popř. mladistvého), příslušný orgán SPOD, zákonné zástupce dítěte, příp. jiné osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy či jiné obdobné péče, další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno, a státní zastupitelství pokud podalo návrh na zahájení řízení.⁵⁴

Vzhledem k nedostatku procesní způsobilosti dítěte mladšího patnácti let, musí být tento jedinec v řízení vždy zastoupen. Procesní způsobilost, tedy způsobilost před soudem samostatně jednat mají nezletilí jen v omezené míře. Podle občanského zákoníku jsou způsobilí jen k právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Účastník, který nemá procesní způsobilost, musí být v řízení podle OSŘ vždy zastoupen, a to zejm. svým zákonným zástupcem. Protože ale rodiče, jakožto zákonní zástupci, jsou dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rovněž účastníky řízení, nemohou tedy své dítě kvůli střetu zájmů v tomto řízení zastupovat. Situaci řeší zákon o rodině institutem kolizního opatrovníka.⁵⁵

Možnost střetu zájmů je jedním z důvodů nutnosti zastoupení dítěte kolizním opatrovníkem. Dalším je náročnost jednání před soudem pro mládež, tedy potřeba zajistit dítěti náležitou odbornou právní pomoc. S ohledem na tyto skutečnosti musí soud pro mládež dítěti ustanovit opatrovníka, kterým je vždy advokát. Tomu za poskytování právních služeb při výkonu své funkce náleží odměna, náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas.⁵⁶

Veškeré výdaje hradí stát, ale soud pro mládež může v některých případech uložit náhradu nákladů též dítěti, jeho zákonným zástupcům či jiným osobám, umožňují-li to jejich majetkové poměry a pokud to po nich lze spravedlivě žádat.⁵⁷

⁵⁴ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 128.

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 128-129.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 128-129.

⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 132.

2.1.3 Jednání

V řízení vedeném proti dítěti do patnácti let musí být dodrženy záruky spravedlivého procesu, stanovené s přihlédnutím k faktu, že jde o řízení civilní nesporné. Jeho průběh se řídí OSŘ.⁵⁸

Po zahájení řízení předseda senátu zejména zkoumá splnění podmínek a případné vady návrhu na zahájení řízení. Pokud není řízení v této fázi skončeno z důvodů odmítnutí návrhu soudem, nebo zastaveno např. kvůli vadám v návrhu, připraví předseda senátu jednání tak, aby bylo možno věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Předseda nařídí jednání, ke kterému předvolá účastníky a všechny, jejichž přítomnost je nutná. Po zahájení jednání vyzve navrhovatele k přednesení návrhu na zahájení řízení či sdělení jeho obsahu, a žalovaného ke sdělení obsahu podaných písemných vyjádření ve věci. Těžištěm řízení je dokazování, prováděné soudem při jednání. Účastníci mají povinnost označit důkazy k prokázání svých tvrzení, avšak soud je povinen provést taktéž jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu.⁵⁹

Právní rámec vytvořený OSŘ pro řízení ve věcech dětí mladších 15 let doplňuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Dítě má být zásadně vyslechnuto, s výjimkou případu, kdy jeho jednání, v němž je spatřován čin jinak trestný, lze spolehlivě prokázat jiným způsobem. Avšak v každém případě musí být jeho názor ve věci během řízení zjištěn. Pokud je podrobena výslechu, musí se při něm postupovat s ohledem na věk jedince. Výslechu musí být vždy přítomen jeho opatrovník, tedy advokát.⁶⁰

Tato řízení prolamují zásadu veřejnosti soudního řízení, konají se totiž v zásadě s vyloučením veřejnosti. Účast u jednání musí být vždy povolena úředníkům PMS. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže povoluje účast všech účastníků řízení a opatrovníka, OSŘ také svědky, znalce a tlumočníky. Lze ale

⁵⁸ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 129.

⁵⁹ Srov. *Občanský soudní řád* [online]. Praha: 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <[⁶⁰ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 129.](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_li=0&PC_8411_name=občanský%20soudní%20řád&PC_8411_ps=10⩅%2099/1963Sb.>.</p>
</div>
<div data-bbox=)

povolit i účast jiných osob, např. sourozenců, zástupců školy aj. Rozsudek je však vždy vyhlášen veřejně.⁶¹

2.1.4 Uveřejňování výsledků

Výsledek řízení o uložení opatření může být uveřejněn ve sdělovacích prostředcích (především v tisku, rozhlasu, televizi, zpravodajském filmu a na Internetu) pouze po právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a jen bez uvedení jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků či jiných zástupců.⁶²

Soud pro mládež je v odůvodněných případech oprávněn povolit výjimky, např. sdělení údajů úředníkem PMS dalším osobám, které je potřebují k vypracování povinné zprávy nebo bez nichž by nebylo možné provádět dohled nad dítětem či o něj pečovat. I na tato data se ale následně vztahuje zákaz zveřejňování. Taktéž informace uvedené v rozsudku smí být zveřejňovány pouze bez jména a příjmení nezletilého dítěte.⁶³

Za výrazným omezením možnosti uveřejňování informací stojí snaha zákonodárců zabránit jejich dalšímu šíření. Je zde patrný zájem na ochranu dat o dětech mladších patnácti let, a to s ohledem na jejich nevyzrálost a na možné negativní důsledky, které by informace o nich mohly v jejich dospělosti způsobit. Je sledováno především omezení nežádoucích vlivů na psychiku těchto osob pramenící z publicity projednávaných případů a z tlaku veřejného mínění.⁶⁴

⁶¹ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 129-130.

⁶² Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 919 – 922.

⁶³ Srov. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. In *Trestní předpisy*, s. 257.

⁶⁴ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 921 - 922.

2.2 Uložení opatření a jejich smysl

Právní následky spáchání činu jinak trestného dítětem mladším patnácti let se označují jako opatření.⁶⁵ Dítěti mladšímu 15 let mohou být soudem pro mládež uložena opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže či mu soud může uložit opatření podle zákona o rodině.⁶⁶

Žádné z opatření podle těchto dvou zákonů není ukládáno na předem stanovenou dobu. Všechna jsou přijímána s tím, že budou trvat, dokud nesplní svůj účel.⁶⁷ Jejich smyslem je úsilí o změnu chování dítěte, o stabilizaci jeho poměrů a o vytvoření dobré perspektivy jeho společenského uplatnění – to vše ve snaze odvést tyto děti z cesty další kriminální kariéry, pomoci jim nově zakotvit ve společnosti, pomoci jim pochopit jejich případy ve všech eticko-sociálních souvislostech a přizpůsobit chování obecně uznávaným normám.⁶⁸

2.2.1 Dle zákona o rodině

Soud, popřípadě orgán SPOD (bez schválení soudem), pokud to vyžaduje zájem na řádné výchově dítěte, může učinit různá výchovná opatření. Dítěti mladšímu patnácti let tak mohou být uloženy tři typy opatření: napomenutí, stanovení dohledu a uložení omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu (jedná se především o návštěvu podniků a zábav pro dítě nevhodných).⁶⁹

Jednotlivá výchovná opatření jsou různé povahy, sledují jiný účel, liší se i jejich četnost v praxi a efektivnost. Všechna jsou ukládána na základě projednání ve správním řízení podle správního řádu.⁷⁰

Nejmírnějším z výchovných opatření je **napomenutí**. Dítě lze vhodným způsobem napomenout, pokud je ve věku, kdy se předpokládá, že napomenutí

⁶⁵ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 131.

⁶⁶ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 916.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 899.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 912.

⁶⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině – komentář*, s. 128-129.

⁷⁰ Srov. Tamtéž, s. 129.

na něj zapůsobí, tj. je schopno uvědomit si své nevhodné chování, popř. jeho důsledky.⁷¹

Pakliže napomenutí není účinné či se jedná o závažnější poruchy v chování může být nad dítětem stanoven **dohled**, který je prováděn za součinnosti školy a občanských sdružení v místě bydliště. Pozn. dříve dohled prováděli pracovníci okresního úřadu, dnes je v kompetenci kurátorek pro mládež, tedy pracovníků orgánu SPOD.⁷²

Uložení omezení nezletilému, které má zabránit škodlivým vlivům na jeho výchovu, je v praxi na rozdíl od předchozích opatření poměrně řídké. Jde například o zákaz návštěv fotbalových utkání, zákaz návštěvy herny apod. Avšak efektivnost a následná kontrola tohoto omezení je zejména ve velkých městech značně problematická.⁷³

Opatření uložená soudem podléhají jeho soustavnému dohledu a kontrole jejich dodržování a účinnosti. Měnit nebo rušit je smí jen orgán, který je učinil.⁷⁴

Jen soud může v případě ohrožení výchovy dítěte a neplnění povinností plynoucích z rodičovské zodpovědnosti (souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, při jeho zastupování a správě jeho jmění), učinit několik opatření. Zodpovědnost může být pozastavena (brání-li rodiči v jejím výkonu závažná překážka a vyžaduje-li to zájem dítěte), omezena (pokud rodič řádně nevykonává povinnosti z ní vyplývající a vyžaduje-li to zájem dítěte, omezení se týká vždy různých konkrétních práv a povinností), nebo může soud rodiče jeho rodičovské odpovědnosti zbavit (pokud ji rodič zneužívá či zanedbává její výkon. Soud posoudí, zda zahájí řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti také jestliže rodič spáchal úmyslný trestný čin proti svému dítěti, či ke spáchání trestného činu použil své dítě mladší patnácti let, popřípadě figuroval jako spolupachatel, návodce nebo pomocník k trestnému činu spáchanému jeho dítětem).⁷⁵

⁷¹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině – komentář*, s.129.

⁷² Srov. Tamtéž, s.129.

⁷³ Srov. Tamtéž, s.129-130.

⁷⁴ Srov. Tamtéž, s.128-129.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s.130-134.

Soud může dítě také v případě jeho zájmu svěřit do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, do pěstounské péče či nařídít ústavní výchovu, pokud je jeho výchova vážně ohrožena či narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže rodiče nemohou výchovu ze závažných důvodů zabezpečit.⁷⁶

2.2.2 Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Zatímco pro vznik trestní odpovědnosti je stanovena dolní věková hranice 15 let, pro uložení opatření dětem do 15 let věku, které spáchaly čin jinak trestný, nestanoví zákon o soudnictví ve věcech mládeže žádnou dolní věkovou hranici. Je potřeba zachovat rovnováhu mezi spáchaným činem a reakcí na něj a důsledně posoudit, do jaké míry bylo dítě, vzhledem ke svému vývoji, schopno pochopit nebezpečnost svého jednání a škodlivost jeho následku. V návaznosti na poznatky vývojové psychologie spojují někteří odborníci tuto věkovou hranici s počátkem školní docházky s tím, že v případě některých činů jinak trestných a u některých dětí, může být tato hranice posunuta výše.⁷⁷

K těmto dětem je přistupováno jako k dosud nevyzrálým jedincům s vyvíjející se stupnicí hodnot, jejichž postoje a životní styl je možno vhodným zacházením zásadním způsobem ovlivnit a změnit. Hlavní roli proto mají v systému opatření zaměřená do budoucnosti, na řešení jejich praktických životních problémů. Opatření mohou zahrnovat různé formy újmy, ale jejich hlavní obsah spočívá v aktivním působení na chování dětí a na sociální prostředí, v němž žijí. Jinými slovy obsahují určité sankční prvky, ale jejich dominantou je pozitivně motivační působení na jedince.⁷⁸

Pokud se tedy dítě mladší patnácti let dopustí činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit jako opatření dohled probačního úředníka, zařazení

⁷⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině – komentář*, s.135-141.

⁷⁷ Srov. VÁLKOVÁ, H. SOTOLÁŘ, A. Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, s. 197 – 203.

⁷⁸ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 895 - 896.

do (terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného) programu ve středisku výchovné péče nebo ochrannou výchovu.⁷⁹

Dohled probačního úředníka je pravidelné sledování chování dítěte v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a omezení uložených mu soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení úředníkem PMS k životu v souladu se zákonem. Smyslem tohoto opatření je kontrola a sledování chování osoby, zaměřené na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti recidivy, a dále odborná pomoc a vedení dítěte, aby bylo schopno v budoucnu vést řádný život.⁸⁰

Dohled by měl propojovat kontrolu nad činnostmi dítěte s odbornou pomocí, vedením a asistencí. Probační úředník by měl zkoumat osobnost jedince, jeho hodnotový systém, rodinné vazby a vztahy k širšímu okolí a poskytnout mu péči zaměřenou na to, aby se bez konfliktu začlenil do společnosti.⁸¹

Výkon dohledu je nařízen předsedou senátu soudu pro mládež středisku PMS dle regionu bydliště dítěte. Pomoc a poradenství jsou prováděny úředníkem v rámci individuálně připraveného programu výkonu dohledu. Za porušení podmínek je úředníkem informován předseda senátu soudu pro mládež, je-li porušení méně závažné může úředník udělit dítěti výstrahu. Tu však lze použít maximálně dvakrát během jednoho roku. O průběhu výkonu dohledu, plnění uložených opatření, (osobních, rodinných a sociálních) poměrech a aktuální životní situaci dítěte zpracovává úředník minimálně jednou za 6 měsíců zprávu. Ten také pravidelně navštěvuje dítě, nad nímž vykonává dohled v jeho bydlišti a škole.⁸²

Zařazení dítěte do výchovného programu ve středisku výchovné péče je svou povahou blízké výchovné povinnosti mladistvých podrobit se ve svém

⁷⁹ Srov. GAJDOŠ, R. *Concise Presentation of Juvenile Justice in the Czech Republic* [online]. Praha: 2008 [cit. 28. 3. 2008]. Dostupné na WWW:

<http://best.spj.cz/index.php?cnt=vystupy=analysis_ENGLISH_from_Czech>.

⁸⁰ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 63-64.

⁸¹ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 900-901.

⁸² Srov. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In *Texty zákonů*, s. 114

volném čase vhodnému programu probačního typu. Jako příklad těchto programů zákon uvádí program terapeutický a psychologický, které ovšem musí být realizovány střediskem výchovné péče.⁸³

Výchovné programy mohou být rozmanité, mohou se lišit rozsahem či režimem. Je úkolem soudu, aby zjistil jejich charakteristiky a s ohledem na okolnosti případu a osobní poměry dítěte zvolil ten nevhodnější.⁸⁴

Vnitřní režim výkonu těchto programů je diferencovaný v závislosti na typu programu, současně se programy vyznačují různou mírou zásahů do běžného života dětí, které je absolvují. Rámcově se dělí na programy ambulantní, celodenní a internátní.⁸⁵

Více informací o činnosti SVP a realizaci programů viz kapitola 3.1.3: Střediska výchovné péče.

Smyslem dohledu probačního úředníka a zařazení do programu ve středisku výchovné péče je výchovné působení na dítě, mají ale i preventivní účinek.⁸⁶

Ochranná výchova představuje nejvýraznější zásah do poměrů a práv dítěte, a proto je její uložení povoleno pouze v nejzávažnějších případech. Jde totiž o velmi hluboký zásah do osobní svobody dítěte, svým způsobem blízky odnětí svobody. Přistupuje se k ní tehdy, pokud méně intenzivní prostředky výchovy již nemají naději na úspěch. Vykonává se zpravidla v dětských domovech se školou či ve výchovných ústavech.⁸⁷

Obligatorně musí být uložena za spáchání činu, za nějž trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu dítěti, které v době jeho spáchání dovršilo 12. rok a je mladší než 15 let. Fakultativně může být dítěti uložena i pokud to odůvodňuje povaha spáchaného činu a když je to nezbytně nutné k zajištění řádné výchovy.⁸⁸

⁸³ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 901.

⁸⁴ Srov. JANÁKOVÁ, P. *Aktuální otázky dětské delikvence* (diplomová práce), s. 59.

⁸⁵ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 901.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 892.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 902 - 903.

⁸⁸ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 130-131..

Je-li to účelné, může být dítěti uloženo více opatření současně. Je ale možná i varianta, že soud pro mládež upustí od uložení opatření, a to pokud k dosažení účelu postačuje projednání činu státním zástupcem nebo před soudem pro mládež. O uložení opatření soud pro mládež rozhoduje formou rozsudku.⁸⁹

2.3 Diskuse o možném snížení dolní hranice trestní odpovědnosti

V poslední době se v naší společnosti stále častěji vynořují úvahy o snížení hranice počátku trestní odpovědnosti na 14 let, a to vzhledem k vývoji kriminality a stále nižšímu věku pachatelů činů jinak trestných. U veřejnosti byl médií vzbuzen dojem, že tuto situaci je potřeba bezodkladně a rázně řešit. Pozn.: z posledního návrhu nového trestního zákona, obsahujícího výši dolní hranice 14 let byla tato problematická část o snížení hranice vypuštěna.⁹⁰

Stávající věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována především tím, že věk patnácti let odpovídá počátku odpovědnosti v oblasti pracovněprávní a také systému základního vzdělávání mládeže. Tato koncepce navazuje na úpravu zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931. Relativní odpovědnost (odpovědnost podle posouzených intelektuálních a mravních schopností jedince, opak odpovědnosti absolutní, pevně dané jen dosažením určité věkové hranice a přičetností) umožňovala soudci přihlídnout v každém jednotlivém případě k individuálnímu stupni vývoje osoby, a ten zohlednit již v rovině základů trestní odpovědnosti.⁹¹

Vycházejí ze současných medicínských a psychologických vědeckých poznatků a s přihlédnutím k úpravě obsažené ve většině evropských zemí, lze předpokládat, že v současnosti je dovršení věku, ve kterém dochází k ukončení povinné školní docházky, zpravidla považováno za určitý sociální i mentálně-

⁸⁹ Srov. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, s. 130-131.

⁹⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76 – 87.

⁹¹ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 53-58.

biologický mezník vývoje jedince. Jeho dosažení opravňuje společnost, ve které dospívající žije, aby vůči němu v zákonem stanovených případech začala uplatňovat i trestněprávní prostředky regulace jeho chování. Dověšení tohoto věku tedy zpravidla v evropských zemích představuje i počátek trestní odpovědnosti. Ta je logickým důsledkem faktu, že dokončením povinné školní docházky završuje jedinec významnou fázi svého sociálního vývoje, v rámci které si měl jak po stránce rozumové, tak po stránce mravní dostatečně osvojit zodpovědné, sociálně-konformní chování.⁹²

2.3.1 Argumenty pro

Zastánci snížení věkové hranice trestní odpovědnosti často poukazují na fakt, že v mnoha evropských zemích je tato hranice také na základě dlouholetých zkušeností stanovena níže (viz Tabulka 1, kap. 4.1 - Evropa). Při jejím stanovení v jednotlivých zemích se vychází z historických, kulturních a sociálních tradic daného státu, proto mají některé státy tuto hranici výrazně nižší nebo naopak vyšší než ostatní, přičemž podstatné rozdíly lze nalézt i v právních úpravách přímo sousedících států. Při posuzování minimální věkové hranice trestní odpovědnosti je ovšem nezbytné si uvědomit, že podstatné ani tak není konkrétní určení počátku trestní odpovědnosti mládeže, jako spíše povaha následných reakcí společnosti na postih delikventního jednání dospívajícího jedince. V právních systémech států, kde je trestní odpovědnost spojena s nízkým věkem, je totiž delikventní chování mladistvých řešeno v rámci specializované netrestní justice, s využitím pedagogicko psychologických postupů. Naopak ve státech, kde je počátek trestní odpovědnosti spojen s vyšším věkem, je trestní politika u mladistvých uplatňovaná obdobně jako vůči dospělým pachatelům.⁹³

Mezi časté argumenty pro snížení patří také tvrzení, že mládež v současné době dospívá dříve, proces dospívání se urychluje, a tedy by děti měly být za své

⁹² Srov. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, L. et al. *Kurs trestního práva – Trestní právo procesní*, s. 437.

⁹³ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

činy odpovědné již v nižším věku. Fakt, že děti jsou dnes mnohem vyspělejší než byly ve stejném věku jejich rodiče, je dnes považován za vědecky dokázaný.⁹⁴

Dalším, avšak zavádějícím argumentem pro je údajný medializovaný nárůst dětské kriminality, což však statistiky nepotvrzují.⁹⁵ Porovnání vývoje kriminality dle statistik MV ČR viz příloha I: Statistický přehled kriminality mládeže.⁹⁶

Pro snížení hranice trestní odpovědnosti se nejčastěji vyslovují lidé pracující s delikventní mládeží či s jejími oběťmi, tedy terénní policisté, vězeňští pracovníci, pracovníci výchovných a diagnostických ústavů, psychiatři, psychologové, učitelé a někteří soudci a státní zástupci.⁹⁷

2.3.2 Argumenty proti

Odpůrci snížení hranice trestní odpovědnosti poukazují na skutečnost, že v posledních letech kriminalita mládeže pozvolna klesá a ne stoupá, jak se nás o tom snaží přesvědčit média. Nejčastějším argumentem proti však bývá nákladnost a komplikovanost takové změny. Hranice patnácti let není spojena pouze s počátkem trestní odpovědnosti, ale také pracovní právní způsobilosti a s koncem povinné školní docházky. Jak by pak mohlo být mladistvému uloženo například peněžité opatření, pokud by neměl legální zdroj příjmů? Na dosažení patnácti let věku se váže také vydávání občanských průkazů, nebo právo dítěte rozhodnout o změně svého jména a příjmení. Pokud by se tedy snížila hranice trestní odpovědnosti, musely by se změnit i některé další zákony, např. zákon o matrikách. Patrně největší váhu mezi argumenty proti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti má skutečnost, že by tuto změnu nutně muselo doprovázet také snížení věkové hranice, od které je možné legálně sexuálně žít.⁹⁸

⁹⁴ Srov. *Jste pro anebo proti snížení hranice trestní odpovědnosti?* [online]. Čáslav: 2007 [cit. 19. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.yomag.cz/1164-jste-pro-anebo-proti-snizeni-hranice-trestni-odpovednosti/>>.

⁹⁵ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76 - 87.

⁹⁶ Srov. *Statistiky MVČR od roku 2000 do roku 2008* [online]. Praha: 2007 [cit. 13. 4. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/statistiky/index.html>>.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 76 - 87.

⁹⁸ Srov. Tamtéž, s. 76 - 87.

Proti snížení vystupují někteří právníci a sociální pracovníci státních i nestátních organizací a určitá skupina státních zástupců a soudců, kterou tvoří převážně zastánci principu restorativní justice.⁹⁹

Domnívám se, že by bylo dobré zamyslet se také nad návrhem některých odborníků o vhodnosti snížení dolní hranice trestní odpovědnosti pouze u zvlášť závažných zločinů a v kombinaci s principem relativní trestní odpovědnosti pro skupinu pachatelů ve věku od 14 do 16 let. V těchto případech by se samozřejmě zkoumal duševní stav jedince.¹⁰⁰

Jaký pohled na danou problematiku má veřejnost v naší republice ukazuje výzkum, který provedli odborníci z Institutu pro výzkum veřejného mínění v roce 2000.¹⁰¹ Pro možnost porovnání vývoje názorů uvádím také novější anketu z roku 2007.¹⁰² Výsledky výzkumu a anketa viz příloha II: Výzkum a anketa.

3 Spolupráce organizací působících v oblasti práce s delikventní mládeží

Resorty, do jejichž působnosti spadá péče o delikventní děti jsou MS, MŠMT, MPSV, MV a MZ. Ty se zaměřují především na zkvalitňování politiky mládeže, rodinné, vzdělávací, zaměstnanosti a trestní a na tvorbu příslušné legislativy.¹⁰³

Zásady týkající se výkonu soudnictví ve věcech mládeže stanoví spolupráci orgánů činných dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže s příslušným orgánem SPOD, kterým je zpravidla referát sociálních věcí obecního úřadu obce

⁹⁹ Srov. JANÁKOVÁ, P. *Aktuální otázky dětské delikvence* (diplomová práce), s. 53-54.

¹⁰⁰ Srov. BAXA, J. *Rekodifikace trestního práva hmotného ČR*. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 37.

¹⁰¹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. *Hranice trestní odpovědnosti*. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

¹⁰² Srov. *Jaká by podle vás měla být hranice trestní odpovědnosti?* [online]. Praha: 2007 [cit. 28. 11. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestnirizeni.mujblog.info/vyklad-pojmu/trestnirizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych-dne-28.11.2007>>.

¹⁰³ Srov. *Prevence kriminality* [online]. Praha: 2008 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004_1/vyhodnoceni.html>.

s rozšířenou působností, zastoupený pověřeným pracovníkem. Taktéž je stanovena spolupráce orgánů činných podle zákona č. 218/2003 Sb. s PMS.¹⁰⁴

PMS dále spolupracuje s poskytovateli míst pro výkon trestu obecně prospěšných prací, s poskytovateli probačních, sociálních a terapeutických programů a dalšími státními a nestátními neziskovými organizacemi.¹⁰⁵

PMS ČR a orgány SPOD jsou svou činností provázány také s řadou dalších subjektů a institucí, zejména s justičními orgány, státním zastupitelstvím a Policií ČR. Spolupráce ve vztahu k delikventním dětem je legislativně ošetřena zejména zákonem č. 359/1999 Sb. o SPOD a zákonem č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁰⁶

3.1 Spolupráce soudů pro mládež se sociálně-právní ochranou dětí, s Probační a mediační službou, středisky výchovné péče a Policií ČR

3.1.1 Sociálně-právní ochrana dětí

SPOD se rozumí především „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana jeho oprávněných zájmů včetně jeho jmění a působení k obnovení narušených funkcí rodiny“. Prioritním hlediskem je zájem a blaho dítěte. Její činnost upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o SPOD. Zajišťují ji obce v rámci samostatné i přenesené působnosti, okresní úřady (pozn. po zrušení okresních úřadů od 1. 1. 2003 obecní úřady obcí s rozšířenou působností) a MPSV. Ve vztahu k cizině ji zajišťuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Na základě zvláštního pověření ji mohou v omezeném rozsahu vykonávat i další fyzické či právnické osoby.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 89-93.

¹⁰⁵ Srov. *Prevence kriminality* [online]. Praha: 2008 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004_1/vyhodnoceni.html>.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, M. Sociálně-právní ochrana dětí. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 850-851.

SPOD se zaměřuje zejména na děti osiřelé, zanedbávané, na děti, které vedou zahálčivý či nemravný život, zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, utíkají od osob odpovědných za jejich výchovu, páchají protiprávní činy, přestupky či jinak ohrožují občanské soužití. Týká se i dětí, na kterých byl spáchán trestný čin.¹⁰⁸

Mezi hlavní oblasti činnosti SPOD patří prevence narušení příznivého vývoje dítěte, opatření na ochranu dětí v krizových situacích, zprostředkování osvojení a pěstounské péče, sledování vývoje dětí žijících v náhradní rodinné péči nebo nacházejících se v péči ústavních zařízení, ochrana dětí před sociálně patologickými jevy.¹⁰⁹

Právním dítěte je požádat orgány a zařízení SPOD, státní orgány, pověřené osoby, školy, školská nebo zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších práv, a to i bez vědomí za něj odpovědných osob. Tyto subjekty mají povinnost mu odpovídající pomoc poskytnout.¹¹⁰

3.1.2 Probační a mediační služba

PMS byla v České republice zřízena s účinností od 1. 1. 2001 zákonem č. 257/2000 Sb., o PMS. Působí na území celého státu a jejími organizačními jednotkami jsou samostatná střediska situovaná zpravidla v sídlech totožných se sídly okresních, obvodních a městských soudů.¹¹¹

Činnost této služby má tři hlavní cíle. Prvním je integrace pachatele, tj. úsilí o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Proces integrace směřuje k obnovení respektu jedince k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci. Druhým cílem PMS je participace poškozeného, tzn. že PMS se snaží o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity

¹⁰⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. Sociálně-právní ochrana dětí. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 850-851.

¹⁰⁹ Srov. *Prevence kriminality* [online]. Praha: 2008 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004_1/vyhodnoceni.html>.

¹¹⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. Sociálně-právní ochrana dětí. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 851.

¹¹¹ Srov. ŠÁMAL, P. Probační a mediační služba. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 677 -678.

a důvěry ve spravedlnost. Třetím cílem je ochrana společnosti, ke které činnost PMS taktéž přispívá účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.¹¹²

PMS nedisponuje rozhodovacími pravomocemi, proto je postavena mimo strukturu orgánů činných v trestním řízení, a to zejména za účelem její relativní samostatnosti a potřeby plně využít spolupráce služby s těmito orgány v průběhu celého řízení. Do jejího čela je postaven ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.¹¹³

PMS vykonává zejména úkony probace a mediace. Organizování a vykonávání dohledu nad obžalovaným či odsouzeným, kontrola výkonu alternativních trestů, uložených povinností a omezení, výkon parole, individuální pomoc a působení na jedince, aby vedl řádný život, se nazývá probace. Mimosoudní zprostředkování řešení sporu mezi obviněným a poškozeným se nazývá mediace. Jejím cílem je urovnání konfliktu, vykonává se v souvislosti s trestním řízením a lze ji provádět jen se souhlasem všech stran.¹¹⁴

Činnost této organizace při práci s dětmi mladšími patnácti let se orientuje zejména na výkon dohledu. Ten však nesmí být jen pasivní registrací průběžného chování dítěte a zachycením jeho aktuální životní situace, ale má být zejména aktivním vedením k životu v souladu s právními předpisy. Měla by být využívána řada specifických metod, včetně vhodného psychosociálního působení, vytváření podmínek pro společenské uplatnění, budování zázemí, které by bylo dítěti oporou, jeho pozitivní motivace k prospěšným aktivitám, jež by ho uspokojovaly a aktivní řešení jeho aktuálních problémů (např. s užíváním návykových látek, s nevyhovujícími podmínkami bydlení, s negativním vlivem osob z jeho blízkého okolí, nedostatečnou odbornou kvalifikací apod.). Také sem spadá hledání zdrojů pro řešení těchto problémů v dítěti a posilování jeho důvěry ve vlastní schopnosti.

¹¹² Srov. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 197.

¹¹³ Srov. ŠÁMAL, P. Probační a mediační služba. In HENDRYCH, D. *Právní slovník*, s. 678.

¹¹⁴ Srov. Zákon o probační a mediační službě. In *Trestní předpisy*, s. 374.

Všechny tyto skutečnosti jsou významné pro budoucí uplatnění dítěte ve společnosti, které sníží riziko recidivy protiprávních činů.¹¹⁵

3.1.3 Střediska výchovné péče

Středisko je školské zařízení, zajišťující všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem nebo projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Péče je orientovaná na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji klientů, pokud nemají nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovu.¹¹⁶ Podmínkou pro přijetí do střediska je svobodné rozhodnutí klienta a souhlas jeho rodičů.¹¹⁷

Zařízení se zaměřuje na poskytování konzultací, odborných informací a pomoci osobám odpovědným za výchovu, pedagogickým pracovníkům předškolních zařízení, škol a školských zařízení v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s rizikem či projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a při jejich začlenění do společnosti.¹¹⁸

Středisko v rámci své územní působnosti spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, v případě klientů se zdravotním postižením se speciálně pedagogickými centry při poskytování metodické pomoci předškolním zařízením, školám a školským zařízením, a s orgány, které se podílejí na prevenci sociálně patologických jevů a drogových závislostí. Na žádost soudů, policie a orgánů SPOD zpracovává středisko různé posudky a odborné podklady pro jejich rozhodnutí.¹¹⁹

¹¹⁵ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, s. 906 – 907.

¹¹⁶ Srov. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, s. 288-289.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 311.

¹¹⁸ Srov. *Zákon o výkonu ústavní výchovy* [online]. Praha: 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:

<[¹¹⁹ Srov. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, s. 289.](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=z%C3%A1kon+o+v%C3%BDkonu+%C3%BAstav%C3%AD+v%C3%BDchovy&text=109/2002+Sb.>.</p>
</div>
<div data-bbox=)

V praxi se středisko zaměřuje na pomoc dětem se závislostí na alkoholu či jiných drogách, s delikventním chováním, s problémem patologického hráčství, v krizových situacích, jež souvisejí se situací v rodině či škole a dětem po návratu z ústavní péče.¹²⁰

V jižních Čechách např. SVP Spirála při DDÚ Homole nabízí následující služby: speciálně pedagogické a psychologické vyšetření dětí, individuální terapii, skupinovou terapii (arteterapii, dramatickou výchovu a práci s tělem), rodinnou terapii, víkendové třídenní resocializační pobyty (výtvarné činnosti, jízda na koni, výlety na horských kolech, sebezpoznávací hry), letní pobyty či skupinovou práci s problémovým kolektivem přímo v místě.¹²¹

Ráda bych se zde zamyslela nad rozpory mezi legislativou a praxí, a ilustrovala je na konkrétním příkladu. Z rozhovoru s odborníky ze SVP České Budějovice a z PMS tamtéž vyplynulo, že soud pro mládež sice dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže může dítěti mladšímu 15 let uložit jako opatření zařazení do výchovného programu v SVP, avšak jeho realizace v praxi nefunguje. Hlavním důvodem je neslučitelnost tohoto opatření s principy činnosti SVP. Za dobu fungování výše jmenovaného centra zde byly soudně uloženy výchovné programy dvěma dětem, ale jelikož je jedním ze zásadních principů činnosti SVP princip dobrovolnosti, tyto děti k výkonu opatření nikdy nenastoupily a zařízení nemá žádnou pravomoc, aby je k němu donutilo. Vzniklá situace se řeší v rámci působnosti PMS, která může s touto skupinou alespoň nějakým způsobem pracovat, byť oficiálně žádný výchovný program pro tuto věkovou kategorii nerealizuje. Bylo by jistě zajímavé polemizovat o tom, proč zákonodárce zúžil realizaci zmiňovaných programů na SVP, zatímco mladiství mohou být zařazeni do programů, nabízených různými neziskovými organizacemi. Můžeme se ptát, proč je tedy u dětí zařazení do programu takhle speciální.

¹²⁰ Srov. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 201.

¹²¹ Srov. *Středisko výchovné péče Spirála při DDÚ Homole* [online]. Český Krumlov: 2007 [cit. 26. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://spirala.krumlov.cz/>>.

3.1.4 Policie ČR

Činnost Policie ČR (dále jen PČR) je legislativně upravena zákonem o PČR, prováděcími předpisy k němu a závaznými pokyny. K jejím povinnostem patří pátrání po dětech na útěku z výchovných zařízení, kterým byla soudem nařízena ústavní, nebo uložena ochranná výchova. Z právního řádu vyplývá zcela jednoznačně také její působení na poli prevence kriminality. Odhalováním a vyšetřováním trestné činnosti dětí se zabývá Služba kriminální policie a vyšetřování PČR - viz příloha I: Statistický přehled kriminality mládeže.¹²²

Oproti roku 1999 jsou ve struktuře útvarů PČR (Policejní prezidium ČR, krajské správy, okresní ředitelství, útvary pro odhalování organizovaného zločinu) vyčleněna systemizovaná místa specialistů na mládež. Tito specialisté jsou průběžně vzděláváni v rámci Instrukčně metodických zaměstnání, kterých se pravidelně účastní i zástupci institucí, s nimiž PČR bezprostředně spolupracuje. To se týká především kurátorů pro mládež, státních zástupců, pracovníků PMS a nestátních neziskových organizací. Přetrvávajícím problémem je, že specialisté na mládež jsou často odvoláváni na jinou práci, účelově jsou využíváni k činnosti v pracovních skupinách a k řešení případů v jiných oblastech. Svěřenou problematiku pak plní pouze okrajově, vyhledávací a preventivní činnost minimálně.¹²³

Spolupráce s PČR je nutná v rámci prevence sociálně patologických jevů, v oblasti preventivně výchovného působení na děti a mládež, při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži a při řešení vzniklých problémů. Školy a školská zařízení mohou využívat lektorských, informačních a poradenských služeb policistů v oblasti prevence sociálně patologických jevů, např. při výskytu drog, násilí či šikany.¹²⁴

¹²² Srov. *Prevence kriminality* [online]. Praha: 2008 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004_1/vyhodnoceni.html>.

¹²³ Srov. Tamtéž.

¹²⁴ Srov. Tamtéž.

3.2 Stávající a připravovaná zařízení pro práci s dětmi do patnácti let páchajícími činnost jinak trestnou

Podle mého názoru je v našem státě nedostatek specializovaných zařízení pro práci s delikventní mládeží, zejména pro pachatele závažných protiprávních činů.

3.2.1 Výchovní ústav Boletice nad Labem (úplný název: Výchovní ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice)

Zákon č. 109/2002 Sb. charakterizuje toto zařízení následovně. Výchovní ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice je školské zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, zajišťující nezletilé osobě výchovnou péči v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Součástí je rovněž středisko výchovné péče, zajišťující preventivně výchovnou péči v oblasti vzniku a rozvoje negativních projevů chování nebo narušení zdravého vývoje dítěte, zmírňování nebo odstraňování příčin a důsledků již vzniklých poruch chování.¹²⁵

Dětský domov se školou pečuje o děti ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky, které mají nařízenou ústavní výchovu, mají-li závažné poruchy chování nebo o děti s uloženou ochrannou výchovou.¹²⁶

Jeho klienti jsou rozděleni do výchovných skupin, což umožňuje efektivní individuální i skupinové působení na schopnost adaptace na nové prostředí, upevnění základních sebeobslužných návyků, obnovení způsobilosti v sociální komunikaci a stratifikaci, vytváření mechanismů sebeovládání a empatie, včetně získávání nových řemeslných, technických, jazykových, sportovních i společenských dovedností. Kapacita je 45 žáků.¹²⁷

¹²⁵ Srov. *Základní informace - Výchovní ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹²⁶ Srov. Tamtéž.

¹²⁷ Srov. *Pracoviště - Výchovní ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

Výchovný ústav zajišťuje péči o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování s nařízenou ústavní nebo s uloženou ochrannou výchovou. Plní zejména výchovné, vzdělávací a sociální úkoly. Může sem být umístěno i dítě starší 12 let, pokud mu byla uložena ochranná výchova a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, pro které nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Jako součást VÚ se při něm zřizuje základní, speciální nebo střední škola.¹²⁸

VÚ se zaměřuje na reedukaci absolventů základní školy, speciální základní školy a výchovných zařízení, včetně jejich přípravy na život ve společnosti. Jeho kapacita je 54 žáků.¹²⁹

Středisko výchovné péče poskytuje všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem nebo s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Poskytuje konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za jejich výchovu i pedagogickým pracovníkům. Spolupracuje s pedagogicko psychologickými poradnami a zpracovává plán aktivit prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů. Poskytuje metodickou pomoc školám a školským zařízením.¹³⁰

Ambulance se stacionářem poskytuje odbornou pomoc dětem s projevy poruch učení a chování, i jejich rodičům v oblasti výchovných metod a postupů. Dobrovolný pobyt ve stacionáři umožňuje důslednou diagnostiku poruch a jejich příčin, včetně stanovení optimálních postupů v jejich odstraňování. Kapacita je 8 lůžek.¹³¹

ZŠ pracuje zejména se žáky neúspěšnými v předchozím zařazení na základních a speciálních školách, u kterých byly kromě poruch chování diagnostikovány

¹²⁸ Srov. *Základní informace - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹²⁹ Srov. *Pracoviště - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹³⁰ Srov. *Základní informace - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹³¹ Srov. *Pracoviště - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

dysgrafické, dyslektické, dysortografické a další specifické poruchy učení. Kapacita je 45 žáků. **Střední škola** má kapacitu 72 žáků. **Školní jídelna** zajišťující celodenní stravování klientům zařízení, ale i obědy žákům a studentům základních a středních škol v okolí, má kapacitu 500 stravovaných.¹³²

Střední škola při VÚ Boletice nabízí celkem 6 učebních oborů denního studia pro absolventy vlastní ZŠ, ale i pro žáky z jiných výchovných zařízení. V délce 2 roky si lze vybrat z oborů stavební výroba, zemědělská výroba, zahradnická výroba a provoz společného stravování. V délce 3 roky je možné zvolit obor zedník, stavební výroba, zemědělská výroba, provoz společného stravování a kuchař.¹³³

Pracoviště PVS Kamenický Šenov umožňuje získání záručního oboru v oblasti sklářské výroby pro neúspěšné žáky z učebních oborů výchovných zařízení, respektive rekvalifikaci pro absolventy, kteří dosud nedosáhli zletilosti. Kapacita zařízení je 18 klientů.¹³⁴

Specializované oddělení v rámci DD se školou, médii často označované jako „vězení pro dětské vrahy“ či „speciální zařízení pro dětské zločince“, zřízené v rámci dětského domova se školou v Boleticích nad Labem zahájilo provoz v červnu 2005. Celková kapacita dvou výchovných skupin je 12 dětí. V současné době je zde umístěno 5 dětí. Toto zařízení se specializuje na extrémní poruchy chování u jedinců do 15 let, plnění povinnou školní docházku, výjimečně pak do 18 let. Cílem jeho činnosti je snaha přerušit negativní sociální vývoj u chovanců a vytvořit předpoklady pro navození procesu změn v projevech, chování, v osobnostním vývoji, sociálních vztazích atd. Mohou sem být umístěny následující typy dětí. Za prvé, děti neustále se vzdalující ze zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a páchající při útěku trestnou činností, které není

¹³² Srov. *Pracoviště - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹³³ Srov. *Základní informace - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹³⁴ Srov. *Pracoviště - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

možné v dané situaci zvládnout standardně používanými postupy, organizací a prostředky. Za druhé, děti projevující se výraznou agresivitou vůči okolí, což je často projevem poruch až odchylek ve vývoji osobnosti. A třetí skupinou jsou děti, u nichž je z osobnostních či výchovných důvodů vhodné dokončit započatý proces změn, přestože již dovršily věk, který je považován za věk trestní odpovědnosti.¹³⁵

Toto specializované oddělení je určeno pro děti, které se dopustily závažných trestných činů (rozsáhlá majetková trestná činnost, loupež, vražda) a mají soudně nařízenou ochrannou výchovu. Věnují se jim zde výhradně odborní pracovníci: speciální pedagogové, psychologové a jiní pedagogičtí pracovníci s potřebnou kvalifikací a praxí. Činnost oddělení se realizuje dle týdenních plánů v souladu se stanoveným režimem dne. Náplň volného času tvoří zejména sportovní aktivity, arteterapie, dílenské práce, muzikoterapie, relaxace, akvaristika, práce s knihou, pěstební práce apod.¹³⁶

Všude jsou nerozbitné věci (např. místo porcelánových umyvadel nerezová, aby je děti nemohly rozbít a vyrobit si ze střepů ostrý nástroj k ublížení na zdraví), dále speciální dveře a okna bez mříží s nerozbitným sklem. Společné prostory monitorují kamery, noční hlídání zabezpečuje revizor. Vycházky bez dozoru, běžné pro děti umístěné v DD se školou, jsou na tomto specializovaném oddělení tabu. Hlídání dětí zabezpečují vychovatelé se speciálním výcvikem, lékařští odborníci sem dojíždějí.¹³⁷

3.2.2 Plánovaná zařízení

Vláda schválila návrh usnesení, které předpokládá vznik sítě zařízení, určených pro děti s uloženou ochrannou, popř. s nařízenou ústavní výchovou, u nichž se

¹³⁵ Srov. LAGRONOVÁ, M. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy plánuje zřízení dalších ústavů typu Boletice* [online]. Praha: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://msmt.cz/pro-novinare/ministerstvo-skolstvi-planuje-zrizeni-dalsich-ustavu-typu-boletice>>.

¹³⁶ Srov. *Roční zpráva - VÚ Boletice* [online]. Děčín: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

¹³⁷ Srov. *Ústav pro dětské vrahy* [online]. Praha: 2005 [cit. 15. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.reflex.cz/Clanek20254.html>>.

projevují závažné odchylky ve vývoji osobnosti, často i v kombinaci s psychickými poruchami či psychiatrickým onemocněním.¹³⁸

Stávající síť školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy není schopna poskytovat adekvátní péči takto výrazně narušeným dětem. Ty jsou v současnosti umisťovány společně s dětmi se sociálním nebo zdravotním znevýhodněním, je proto nutné zřídit pro ně další specializovaná zařízení.¹³⁹

Důvodem je také fakt, že v poslední době se výrazně snižuje věk těchto jedinců a stoupá jejich agresivita vůči okolí. Prvním typem zařízení je výše jmenované specializované oddělení při VÚ v Boleticích. Dalším typem budou výchovné ústavy pro děti nesamostatné, vyžadující z důvodu své narušenosti a společenské nebezpečnosti stálou individuální péči. Jde o děti se závažnými poruchami chování až odchylkami ve vývoji osobnosti, často v různých stádiích alkoholové či drogových závislostí, s genetickou výbavou v podstatě vylučující jejich zdárný vývoj, s psychickými či psychiatrickými poruchami.¹⁴⁰

Jedno z plánovaných zařízení vznikne v působnosti resortu zdravotnictví. Bude zde zajištěna (ve školství nerealizovatelná) stálá odborná zdravotní péče, byť v součinnosti se speciálními pedagogy. V současné době se zpracovává první orientační návrh investičního záměru na vybudování nového objektu v areálu Psychiatrické léčebny v Praze 8 – Bohnicích.¹⁴¹

Další dvě zařízení vzniknou v působnosti s MŠMT. Předpokládá se výstavba nového objektu v Janové – Polance nad Odrou (odloučené pracoviště VÚ Ostrava – Hrabůvka), v další etapě pak výstavba zařízení s předpokládanou kapacitou 30 lůžek v lokalitě Středočeského, Jihočeského, popř. Plzeňského kraje (zatím není blíže určeno), aby byla možnost umisťovat děti s extrémními poruchami

¹³⁸ Srov. LAGRONOVÁ, M. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy plánuje zřízení dalších ústavů typu Boletice* [online]. Praha: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://msmt.cz/pro-novinare/ministerstvo-skolstvi-planuje-zrizeni-dalsich-ustavu-typu-boletice>>.

¹³⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž.

¹⁴¹ Srov. Tamtéž.

chování i na území Čech, a tak by byla péče v celé republice rovnoměrně rozmístěna.¹⁴²

4 Srovnání situace cílové skupiny v oblasti trestní justice ve vybraných zemích světa

4.1 Evropa

Oblast soudnictví nad mládeží v zahraničních právních úpravách je v současné době pojatá buď jako zcela samostatná soustava organizačně oddělených soudů mládeže (juvenile justice system), které projednávají nejen trestní věci, ale i věci opatrovnické, nebo jako soustava trestních soudů mládeže (juvenile criminal courts), zpravidla začleněných do systému obecných soudů. Příkladem prvního systému je Francie či Polsko, druhý najdeme např. v Německu či Rakousku.¹⁴³

Ve většině evropských zemí se věk začátku trestní odpovědnosti pohybuje mezi 14-16 lety. Lze konstatovat, že v zemích, kde je začátek trestní odpovědnosti, konstruované zpravidla jako odpovědnost relativní nižší, popř. velmi nízký (Velká Británie 10 let, Severní Irsko 7 let, Švýcarsko 7, resp. 15 let, Francie 13 let) je příslušnou právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovné působení specializovaných sociálních pracovníků, pedagogů, psychologů a proškolených dobrovolných spolupracovníků z řad laické veřejnosti než v zemích, kde je sice počátek trestní odpovědnosti posunut výše, avšak rejstřík neformálních opatření používaných vůči dospívajícím není tak bohatý.¹⁴⁴ Více informací o problematice dolní hranice trestní odpovědnosti ukazuje následující Tabulka 1, která pro lepší možnost utvoření náhledu zahrnuje i některé mimoevropské země.

¹⁴² Srov. LAGRONOVÁ, M. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy plánuje zřízení dalších ústavů typu Boletice* [online]. Praha: 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://msmt.cz/pro-novinare/ministerstvo-skolstvi-planuje-zrizeni-dalsich-ustavu-typu-boletice>>.

¹⁴³ Srov. ZEZULOVÁ, J. K budoucí podobě trestního práva mládeže v České republice. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky*, s. 250.

¹⁴⁴ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 53.

Tab. 1: Věková hranice tr. odpovědnosti v rámci mezinárodního srovnání:¹⁴⁵

Název státu	Věk	Název státu	Věk
Albánie	14	Moldávie	14 (16) ++
Belgie	16 (18) //	Nizozemí	12
Bělorusko	14 (16) ++	Norsko	15
Bosna a Hercegovina	14	Polsko	16 (17)
Bulharsko	14	Portugalsko	16
ČR	15	Rakousko	14
Dánsko	15	Rumunsko	14 (16) /
Estonsko	14 (16) ++	Rusko	14 (16) ++
Finsko	15	Řecko	13
Francie	13	Severní Irsko	7
Chorvatsko	14	Slovensko	15 – pozn. od r. 2006: 14
Itálie	14	Slovinsko	14
Japonsko	14 --	Spolková rep. Německo	14
Kanada	12	Španělsko	16 – pozn. 14
Kypr	12	Švédsko	15
Litva	14 (16) ++	Švýcarsko	7 (15) *
Lotyšsko	14 (16) ++	Turecko	11
Maďarsko	14	Ukrajina	14 (16) ++
Makedonie	14	V. Británie (Anglie, Wales)	10
Malta	9 (14)	V. Británie (Skotsko)	8 (16) **

Poznámky k tabulce č. 1:

* Ve Švýcarsku je výrazně uplatňován sociálně-opatrovnický model. Proti dítěti ve věku 7-15 let lze vést řízení pouze prostřednictvím právních zástupců mládeže. Hranice trestní odpovědnosti stanovená sedmým rokem je tak velmi relativní, neboť dítěti je možno uložit trest odnětí svobody až po dosažení 15 let. Až po dovršení 15 roku je možné vést trestní řízení před soudními orgány pro mládež.

** Ve Skotsku lze stíhat děti ve věku 8-16 let pouze výjimečně a to na zvláštní povolení.

/ V Rumunsku je relativní počátek trestní odpovědnosti. U pachatelů 14 až 16letých posuzuje soudce sociální zralost pachatelů, zda jsou již odpovědni za své jednání.

// V Belgii lze stíhat mladistvé mezi 16 a 18 rokem pouze pro dopravní delikty.

++ V nástupnických státech bývalého Sovětského Svazu lze stíhat osoby od 14 let jen pro spáchání nejzávažnějších trestních činů (vražda, loupež, znásilnění).

-- Před nedávnem došlo v Japonsku ke snížení hranice na 14 let.

¹⁴⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*, s. 106-107.

4.1.1 Rakousko

Právní úpravy této země vycházejí z trestní odpovědnosti relativní. Rakouský zákon o soudnictví v trestních věcech mládeže z roku 1988 udává, že mladistvého (tj. toho, kdo dovršil 14 let, ale ještě nepřekročil 18. rok svého věku) nelze trestat, i když je zásadně trestně odpovědný za své trestné jednání, pokud není z určitých důvodů dostatečně zralý, aby rozpoznal protiprávnost svého činu či podle toho jednal.¹⁴⁶

4.1.2 Německo

Obdobně jako v Rakousku obsahuje německý zákon o soudnictví v trestních věcech mládeže myšlenku, podle níž je mladistvý trestně odpovědný, jestliže v době činu je dle svého mravního a duševního vývoje dost zralý, aby rozpoznal protiprávnost činu a podle tohoto rozpoznání jednal. K výchově mladistvého, který pro nedostatek zralosti není trestně odpovědný, může soudce nařídit stejná opatření jako poručenský soudce.¹⁴⁷

Minimální hranice trestní odpovědnosti je zde stanovena na 14 let, stejně jako např. v Itálii.¹⁴⁸

4.1.3 Anglie a Wales

Zde lze za trestně odpovědné považovat dítě ve věku 10 let a starší, pokud se prokáže, že vzhledem k okolnostem případu byl pachatel schopen rozlišit správné jednání od nesprávného.¹⁴⁹

Ve Velké Británii je uvězněno více dětí, než kdekoli v Evropě. Důvodem je fakt, že děti jsou zde odpovědné za své činy již od 10 let. Původně byla tato hranice dokonce 7 let. Na základě The Crime and Disorder Act z roku 1998 vzrostlo množství alternativ k potrestání mladistvých delikventů. Jedná se o vzájemnou spolupráci vládních organizací a vytvoření soudu pro mladistvé,

¹⁴⁶ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 58.

¹⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 58.

¹⁴⁸ Srov. LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A. et al. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*, s. 56.

¹⁴⁹ Srov. SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*, s. 58.

kteří jsou vymezeni věkem 10 až 17 let. Pokud se mladý člověk dostane do konfliktu se zákonem poprvé a spáchal jen méně závažný trestný čin, může s ním být celá záležitost vyřízena mimosoudní cestou.¹⁵⁰

Policie nebo místní autority také mohou použít řadu tzv. pre-court orders. Jde např. o ujednání o vhodném chování, což znamená, že v případě spáchání méně závažného činu uzavře místní úřad s rodiči nebo s opatrovníkem dohodu, ve které se mladistvý zaváže přestat s nežádoucím chováním. Dalším příkladem je zákaz vycházení, který místní úřad či policie může nařídit dětem do 16 let. Ty se pak nesmí zdržovat na veřejných místech mezi 21. až 6. hodinou, pokud nejsou pod dohledem zodpovědného dospělého. Třetím příkladem je příkaz dětské bezpečnosti, týkající se v současnosti jen dětí do 10 let, na které dohlíží sociální pracovník.¹⁵¹

Pokud je mladý člověk obviněn z trestného činu, je postaven před soud pro mladistvé. Jestliže o případu nemůže být rozhodnuto okamžitě je mladistvý buď propuštěn na kauci nebo umístěn do vyšetřovací vazby. O vině či nevině rozhoduje policejní soudce. Jedná-li se o velmi závažný trestný čin, např. vraždu, je případ poslán ke Korunnímu soudu.¹⁵²

Ve Velké Británii existuje celá řada trestů vytvořená speciálně pro mladé pachatele. Příkladem je vazební a tréninkový příkaz udělovaný dětem od 12 do 17 let na dobu 4 měsíců až 2 let, kdy jedinec polovinu trestu vykonává ve vazbě a druhou pod dohledem v určité komunitě. Dalším trestem je dohlížecí příkaz, při jehož uložení se musí osoba zúčastňovat různých aktivit, zahrnujících nápravu toho, co spáchal. Součástí může být např. zapojení se do protidrogové léčby. Příkaz docházkového centra odsuzuje mladistvé k návštěvám Centra docházky, provozovaného policií a zahrnujícího většinou trénink disciplíny a společenských dovedností. Odkazující příkaz nařizuje mladistvému povinnost navštěvovat Sdružení mladých delikventů. Příkaz zákazu vycházení je dán na dobu maximálně

¹⁵⁰ Srov. LINDIŠOVÁ, J. *Aplikace zahraničních vzorů ve snížení trestní odpovědnosti mládeže* (seminární práce), s. 3.

¹⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 3-4.

¹⁵² Srov. Tamtéž, s. 4.

6 měsíců u osob straších 16 let a na 3 měsíce pro děti mladší. Tento pokyn nařizuje jedinci, aby se pohyboval v určitý čas na určitém místě.¹⁵³

Dalšími možnostmi potrestání je příkaz k odškodnění (napravit škodu), pokuta (za dítě do 16 let platí rodiče) a podmíněné či nepodmíněné propuštění. Pamatuje se též na odpovědnost rodičů za činy svých dětí, proto existuje tzv. rodičovský příkaz, který jim může být uložen. Rodiče jsou pak povinni docházet na sezení, navštěvovat pravidelně školu dítěte, dohlížet, aby se vracelo domů apod. Za nesplnění podmínek může být rodič soudně stíhán.¹⁵⁴

Ve Velké Británii se každý člověk po splnění určitých podmínek může zapojit do programů na pomoc mladým delikventům. Jednou z nejúčinnějších cest jak snížit kriminalitu je prevence, proto zde existuje řada programů s cílem odradit mladé od cesty zločinu. Jedná se především o snahu mladistvé zaujmout, zvyšovat jejich vědomosti a odradit je od porušování zákona. Do této oblasti patří např. program Pozitivní aktivity pro mladé lidi (zejména vzdělávání dětí od 8 do 19 let), dále program Pozitivní budoucnost (hlavně sportovní aktivity pro 10 až 19 let staré děti) či program Partnerství bezpečnější školy (tvorba bezpečnějšího prostředí pro děti).¹⁵⁵

4.1.4 Španělsko

První soud pro mladistvé na území Španělska byl založen roku 1919 ve městě Bilbao. Následovaly ho specializované soudy v Tarragoně a Barceloně. Původní hlavní myšlenka byla, že nezletilí mají být vyčleněni z obecného trestního práva, aby se zabránilo negativním dopadům přímého kontaktu mezi nimi a dospělými ve vězení.¹⁵⁶

Klíčovou událostí v historii je fakt, že zde od roku 2001 platí zákon Ley Orgánica č. 5/2000, který upravuje trestní odpovědnost dětí a mladistvých. Snaží

¹⁵³ Srov. LINDIŠOVÁ, J. *Aplikace zahraničních vzorů ve snížení trestní odpovědnosti mládeže* (seminární práce), s. 4-5..

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 5.

¹⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 5-6.

¹⁵⁶ Srov. *Concise Presentation of Juvenile Justice in Spain* [online]. Praha: 2008 [cit. 28. 3. 2008].

Dostupné na WWW:

<http://best.spj.cz/index.php?cnt=vystupy=analysis_ENGLISH_from_Spanish>.

se především výchovně působit na mladistvé pachatele a pomoci jim začlenit se zpět do společnosti.¹⁵⁷

Existuje tu několik věkových skupin podle trestní odpovědnosti. První z nich jsou děti do 14 let. Ty nejsou souzeny za žádný trestný čin, v podstatě se jakákoli jejich činnost, která je v rozporu se zákonem považuje za irelevantní. Děti nejsou souzeny, ale vládní orgány se snaží zjistit psychologické a sociální důvody jejich činu, a do tohoto zjišťování zapojují i rodinu dítěte. Při spáchání trestného činu se postupuje podle norem o ochraně nezletilých, které jsou zakotveny v Občanském zákoníku (Código Civil).¹⁵⁸

Druhou skupinou jsou mladiství od 14 do 18 let. Rozhodnutí o nevině či vině a případné výši trestu závisí na dvou kritériích, a to na biologickém (věk) a společenském (prostředí, ve kterém pachatel vyrůstal). Udělené tresty jsou mírnější než u dospělých pachatelů, a to z důvodů snahy spíše o výchovné působení než o potrestání. U skupiny mladých dospělých mezi 18 a 21 lety se zjišťuje, zda si uvědomují, že spáchali trestný čin, a chápou, co udělali. Poté jsou souzeni jako dospělí.¹⁵⁹

Úlohou soudu pro mladistvé (Juzgado de menores) je projednávání trestní odpovědnosti mladistvých, jejich občanské odpovědnosti v případě občanských škod a kontrola odpykání trestů. Mezi druhy trestů, které mohou být mladistvým uloženy, patří uvěznění v uzavřeném nebo polootevřeném typu výchovného ústavu či uvěznění terapeutické, dále ambulantní léčení, denní docházení do výchovného centra, víkendový pobyt, dohled, život s rodinou či výchovnou skupinou, veřejně prospěšné práce nebo varování.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Srov. *Concise Presentation of Juvenile Justice in Spain* [online]. Praha: 2008 [cit. 28. 3. 2008]. Dostupné na WWW:

<http://best.spj.cz/index.php?cnt=vystupy=analysis_ENGLISH_from_Spanish>.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁵⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁶⁰ Srov. LINDIŠOVÁ, J. *Aplikace zahraničních vzorů ve snížení trestní odpovědnosti mládeže* (seminární práce), s. 7.

Ve Španělsku existují také různé výchovné programy pro děti a mladistvé, uplatňované na svobodě či ve vězení. Pokud se jedinec odmítá účastnit takového programu na svobodě, nastupuje umístění v centru pro převýchovu.¹⁶¹

V oblasti prevence tu existuje Španělská rada pro mládež, která si stanovila za úkol např. spolupracovat se sociálními pracovníky, zvýšit veřejné povědomí o problémech působících na mladistvé, poskytovat pomoc a podporu organizacím pro mladistvé. Tato Rada pro mládež spolupracuje s vládními, nevládními, veřejnými i soukromými organizacemi. Její zaměření se týká především participace, vzdělávání, zaměstnanosti, zneužívání drog apod.¹⁶²

4.2 Severní Amerika

4.2.1 Kanada

Kriminalita mladistvých byla v této zemi vždy pečlivě sledována. Hlavní aspekty odlišující moderní soudnictví pro mladistvé od systému pro dospělé spočívají zejména v tom, že se věnuje pozornost osobnosti mladistvého pachatele a že se jeho problémy posuzují v rámci rodiny a v sociálním kontextu. Další odlišnost je v tom, že osoby jednající s mladistvými pachateli mají k dispozici velký počet opatření a že odebrání z rodiny je chápáno jako nejzazší prostředek.¹⁶³

V historii byl významným předpisem Zákon o mladistvých delikventech z roku 1908, který byl stěžejním pro zřízení oddělených soudů s výlučnou pravomocí v případech trestné činnosti. Dítě starší sedmi let v něm bylo považováno za způsobilé ke spáchání zločinu, ale i přesto s ním nemělo být zacházeno jako s dospělým. Ústřední myšlenkou bylo, že podmíněné prominutí trestu mladistvému je efektivnější než jeho uvěznění. Tento zákon dal obrovskou

¹⁶¹ Srov. LINDIŠOVÁ, J. *Aplikace zahraničních vzorů ve snížení trestní odpovědnosti mládeže* (seminární práce), s. 7.

¹⁶² Srov. Tamtéž, s. 7.

¹⁶³ Srov. LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A. et al. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*, s. 9.

pravomoc policii, soudcům a sociálním kurátorům, aby jednali v nejlepším zájmu dítěte.¹⁶⁴

Ústředním článkem současného kanadského soudnictví pro mladistvé je federální Zákon o mladistvých provinilcích. Ovšem zákonodárství o mladistvých a jeho aplikaci ovlivnily i další předpisy vnitrostátní (např. Ústava, Kanadská listina práv a svobod) a mezinárodní (př. Úmluva o právech dítěte, Standardní minimální pravidla pro správu soudnictví pro mladistvé).¹⁶⁵

Zákon o mladistvých provinilcích z roku 1984 ukončil původně paternalistický přístup k delikventům, vedl k výstavbě nových nápravných zařízení a ke změnám v zařízeních stávajících. Byla jím stanovena nová minimální hranice trestní odpovědnosti na 12 let a maximální na 17 let. Taktéž se zřídil zvláštní soud pro mladistvé a byl rozšířen okruh trestů pro pachatele této věkové skupiny. Kanada se také stala jednou z inspirací České republiky pro novou právní úpravu problematiky trestního soudnictví ve věcech mládeže.¹⁶⁶

Mezi ukládaná opatření podle výše jmenovaného zákona patřily upuštění od potrestání, pokuta, náhrada ztráty nebo škody na majetku, odškodnění, kompenzace věcnou náhradou, veřejně prospěšná činnost, uvěznění za účelem léčby se souhlasem rodičů, podmíněný trest, alternativní pokuty, otevřená vazba v ubytovacím středisku, skupinovém domově, dětském domově nebo lesním nebo přírodním táboře, vazba s dohledem. Tento zákon byl od roku 1984 několikrát novelizován.¹⁶⁷

4.2.2 USA

V USA se věk, kdy může být pachatel postaven před soud, nesmírně liší. Nejběžnější minimální věk je 12 let (16 států) a 13 let (3 státy), avšak ve

¹⁶⁴ Srov. LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A. et al. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*, s. 36-37.

¹⁶⁵ Srov. Tamtéž, s. 14-18.

¹⁶⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

¹⁶⁷ Srov. LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A. et al. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*, s. 39-41.

zbývajících státech je věk nižší než 12: buď 10, nebo 11 let (16 států), 7 až 9 let (6 států) a žádný minimální věk (7 států).¹⁶⁸

Klíčovou roli sehrává spolupráce mezi vzdělávacími systémy a spravedlností. Důraz je kladen na odvrácení mladistvých delikventů od recidivy, je patrná snaha včas rozpoznat a řešit nejrizikovější případy. Nejvíce je zde však vidět snaha o vzdělávání mládeže a pomoc při jejich znovuzачlenění do školy po návratu z vazby. Funguje zde řada programů, určených pro děti či mladistvé a jejich rodiny. Cílem je, aby tyto skupiny pochopily důležitost školní docházky a dále podpora pro-sociálních hodnot, chování a mezilidských vztahů. V praxi je realizuje probační úředník, který identifikuje vhodné případy a předá je Centru pro mladistvé a rodinu. V tomto centru spolupracují různé agentury, které vypracují odpovídající strategii. Zajišťují přípravu na budoucí povolání, vzdělávání, poradenství individuální i rodinné apod. Některé programy slouží jako alternativa k uvěznění v případě spáchání prvního trestného činu, avšak místo v systému opatření mají i nápravná zařízení. Spojené státy jsou údajně kromě Somálska jedinou zemí, kde nebyl zamítnut trest smrti pro mladistvé pachatele. Dolní hranice pro vykonání absolutního trestu se v jednotlivých státech v rámci USA liší, avšak někde tuto možnost potrestání již zcela zamítli.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Srov. LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A et al. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*, s. 56.

¹⁶⁹ Srov. STRAKOVÁ, L. *Mladiství delikventi v ČR* [online]. Praha: 2004 [cit. 1. 4. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://st.vse.cz/~XSTR13/soubory/seminarka.doc>>.

Závěr

Problematika kriminality dětí a mladistvých v naší republice je v současné době, podle mého názoru, středem pozornosti zájmu nejen odborníků, ale také laické veřejnosti. V té se nejrůznější média snaží vzbudit dojem, že počet činů spáchaných dětmi vykazuje stoupající tendenci, což tato práce za pomoci odborných statistik z posledních osmi let vyvrací.

Úkolem práce bylo seznámit čtenáře se základními pojmy v oblasti trestního soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let, dále nastínit jejich situaci v českém trestním právu, zmapovat možnosti trestních postihů a práce s touto skupinou a také porovnat situaci na poli justice pro mládež ve vybraných zemích světa, zejména v Evropě a v Severní Americe.

V prvních dvou kapitolách se postupuje od obecnější charakteristiky trestního soudnictví pro mládež (včetně jeho historie a aktuálních právních předpisů) ke specifickým justice ve věcech dětí do patnácti let a možnostem opatření, která jim lze za spáchané protiprávní činy uložit. Také je zde věnována pozornost diskusi o snížení dolní hranice trestní odpovědnosti a argumentům jeho zastánců i odpůrců. Třetí kapitola se snaží charakterizovat činnost některých organizací a zařízení pracujících s delikventní mládeží v České republice. Poslední část ukazuje, jaká je situace nezletilců v různých zemích světa, a dále informuje od kdy jsou zde děti za spáchané činy trestně odpovědné, jak jsou tyto činy řešeny, popř. jaké tresty či opatření jim lze uložit. Zařazením této kapitoly jsem sledovala nejen vytvoření lepšího náhledu na situaci, ale především možnost inspirace při hledání účinných řešení tohoto problému v našem státě.

Domnívám se, že systém péče o delikventní děti v ČR za posledních deset let prošel výraznou změnou k lepšímu, což dokazuje i klesající tendence činů jinak trestných, které tato skupina spáchala. Nicméně na druhou stranu je nespornou skutečností, že roste závažnost spáchaných skutků. Tento stav odráží i nová legislativa. Oblast péče o dětské delikventy je lépe ošetřena zejména díky přijetí zákonů, které zakotvují specifický přístup k těmto dětem (zákon o soudnictví ve věcech mládeže - rok 2003), konstituují nové instituce (zákon o PMS – rok 2000),

zvyšují ochranu dětí (zákon o SPOD – 1999) a upravují podmínky práce se specifickými dětskými skupinami (zákon o výkonu ústavní výchovy – 2002). Právní a metodické předpisy zajišťují i provázanost činností jednotlivých institucí zabývajících se delikventní mládeží. Větší pozornost je, podle mého názoru, věnována také zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Je tu patrná snaha o napravení nedostatku, že děti delikventní bývají umístěny ve stejných zařízeních jako děti osiřelé či se zdravotním handicapem. Začínají se budovat specializovaná zařízení pro práci s jedinci se závažnými poruchami chování.

Ožehavou otázkou jsou i úvahy o možném snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti na 14 let, o němž se u nás již několik let uvažovalo. Návrh byl nedávno zamítnut, ale domnívám se, že i přesto vyvolává bouřlivé diskuse. Tato práce na základě výzkumu a ankety ukazuje, že názory na výši věkové hranice se za posledních osm let u české veřejnosti nijak výrazně nezměnily. Lidé jsou spíše pro její snížení. V úvahu přichází i návrh, aby byla snížena alespoň u nejzávažnějších trestných činů, což by myslím stálo za hlubší zamyšlení.

Z rozhovorů se specialisty a z odborné literatury však vyplynulo, že některé věci v praxi nefungují. Příkladem rozchodu teorie a praxe je realizace jednoho z opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, konkrétně zařazení dítěte do výchovného programu ve středisku výchovné péče, jež však v praxi není často realizovatelné z důvodu neslučitelnosti principů, na nichž je činnost tohoto zařízení postavena s tím, co nařizuje zákon. Dalo by se polemizovat o tom, zda by se Česká republika nemohla v oblasti soudnictví ve věcech mládeže inspirovat v některých zahraničních zemích.

Zprávy o brutálních činech spáchaných dětmi mladšími patnácti let jsou často médií podávány ve zdramatizované podobě, ale i přes klesající počet činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let nelze tento problém zlehčovat či dokonce ignorovat. Domnívám se, že každá společnost by měla mít zájem na nalezení co nejúčinnějších řešení a na efektivní práci s delikventní mládeží.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

FIALA, J. et al. *Malá právnícká encyklopedie*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-582-6.

HENDRYCH, D. et al. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-360-4.

HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině – komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-448-1.

HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76 – 87. ISSN 1210-9126.

JANÁKOVÁ, P. *Aktuální otázky dětské delikvence: psychologické a právní aspekty*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnícká fakulta. Katedra právní teorie. Vedoucí práce D. Houbová.

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-493-5.

Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2469-0.

LINDIŠOVÁ, J. *Aplikace zahraničních vzorů ve snížení trestní odpovědnosti mládeže*. Praha, 2007. Seminární práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Podnikohospodářská fakulta.

LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOLÁŘ, A. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Ottawa, Praha: Institut MS ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců a MS Kanady, 2000. ISBN 80-902656-1-8.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. 1 sv. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. et al. *Kurs trestního práva - Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-216-0.

Texty zákonů: zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o soudnictví ve věcech mládeže aj., č. 29. Praha: C. H. Beck, 2007.

Trestní předpisy, č. 622, Ostrava: Sagit, 2007. ISBN 978-80-7208-633-7.

SCHELLEOVÁ, I. et al. *Právní postavení mladistvých*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-82-3.

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-375-5.

VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 7, s. 197 – 203. ISSN 1213-5313.

ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. ISBN 80-86008-27-4.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Internetové zdroje

Concise Presentation of Juvenile Justice in Spain [online]. In *Projekt BEST*. Praha: BEST, 2008 [cit. 28. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <http://best.spj.cz/index.php?cnt=vystupy=analysis_ENGLISH_from_Spanish>.

GAJDOŠ, R. Concise Presentation of Juvenile Justice in the Czech Republic [online]. In *Projekt BEST*. Praha: BEST, 2008 [cit. 28. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <http://best.spj.cz/index.php?cnt=vystupy=analysis_ENGLISH_from_Czech>.

Jaká by podle vás měla být hranice trestní odpovědnosti? [online]. In *Trestní řízení*. Praha: Trestní řízení, 2007 [cit. 28. 11. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestnirizeni.mujoblog.info/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych-dne-28.11.2007>>.

Jste pro anebo proti snížení hranice trestní odpovědnosti? [online]. In *YOMAG*. Čáslav: YOMAG, 2007 [cit. 19. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.yomag.cz/1164-jste-pro-anebo-proti-snizeni-hranice-trestni-odpovednosti/>>.

LAGRONOVÁ, M. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy plánuje zřízení dalších ústavů typu Boletice [online]. In *MŠMT*. Praha: MŠMT, 2006

[cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:

<<http://msmt.cz/pro-novinare/ministerstvo-skolstvi-planuje-zrizeni-dalsich-ustavu-typu-boletice>>.

Občanský soudní řád [online]. In *Portál veřejné správy České republiky*. Praha: Portál veřejné správy ČR, 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_li=0&PC8411_name=obcanský%20soudní%20řád&PC_8411_ps=10􈍗/1963Sb.>.

Pracoviště - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice [online]. In *VÚ Boletice*. Děčín: VÚ Boletice, 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

Prevence kriminality [online]. In *MV*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2008

[cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:

<http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004_1/vyhodnoceni.html>.

Roční zpráva - VÚ Boletice [online]. In *VÚ Boletice*. Děčín: VÚ Boletice, 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

Statistiky MVČR [online]. In *MV*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2008 [cit. 25. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/statistiky/index.html>>.

STRAKOVÁ, L. Mladiství delikventi v ČR [online]. In *VŠE*. Praha: VŠE, 2004 [cit. 1. 4. 2008]. Dostupné na WWW:

<<http://st.vse.cz/~XSTRL13/soubory/seminarka.doc>>.

Středisko výchovné péče Spirála při DDÚ Homole [online]. In *SVP Spirála Český Krumlov*. Český Krumlov: SVP Spirála, 2007 [cit. 26. 3. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://spirala.krumlov.cz/>>.

Ústav pro dětské vrahy [online]. In *REFLEX*. Praha: Reflex, 2005 [cit. 15. 3. 2008]. Dostupné na WWW:<<http://www.reflex.cz/Clanek20254.html>>.

Základní informace - Výchovný ústav, Dětský domov se školou, Středisko výchovné péče, Střední škola, Základní škola a Školní jídelna Boletice [online]. In *VÚ Boletice*. Děčín: VÚ Boletice, 2006 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://vuboletice.cz>>.

Zákon o výkonu ústavní výchovy [online]. In *Portál veřejné správy České republiky*. Praha: Portál veřejné správy ČR, 2007 [cit. 14. 2. 2008]. Dostupné na WWW:<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=z%C3%A1kon+o+v%C3%BDkonu+%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchovy&text=109/2002+Sb.>.

Seznam zkratk:

DD se školou – dětský domov se školou

DDÚ – dětský diagnostický ústav

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

MS – Ministerstvo spravedlnosti ČR

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

MV – Ministerstvo vnitra ČR

MZ – Ministerstvo zdravotnictví ČR

OSŘ – občanský soudní řád

PČR – Policie České republiky

PMS – Probační a mediační služba

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

SVP – středisko výchovné péče

VÚ – výchovný ústav

ZŠ – základní škola

Seznam příloh:

Příloha I: Statistický přehled kriminality mládeže

Příloha II: Výzkum a anketa

Příloha I: Statistický přehled kriminality mládeže

Tabulka 1: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2000

Rok 2000: Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	0	5
Násilné činy	1083	1111
Mravnostní činy	171	204
Krádeže vloupáním	2178	3024
Krádeže prosté	4624	6157
Majetkové činy	7762	10260
Ostatní kriminální činy	823	1404
Zbývající kriminalita	212	329
Hospodářské činy	165	199
Celková kriminalita	10 216	13507

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 2: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2001

Rok 2001: Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	3	8
Násilné činy	1 285	1 141
Mravnostní činy	141	181
Krádeže vloupáním	1 871	2 822
Krádeže prosté	4 310	5 923
Majetkové činy	7 214	9 650
Ostatní kriminální činy	977	1 392
Zbývající kriminalita	238	296
Hospodářské činy	70	253
Celková kriminalita	9 926	12 913

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 3: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2002

Rok 2002: Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	0	5
Násilné činy	982	1 241
Mravnostní činy	119	229
Krádeže vloupáním	1 163	2 749
Krádeže prosté	2 005	4 206
Majetkové činy	3 419	7 294
Ostatní kriminální činy	752	1 535
Zbývající kriminalita	175	280
Hospodářské činy	94	320
Celková kriminalita	5 541	10 901

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 4: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2003

Rok 2003:	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Kategorie činu		
Vraždy	0	5
Násilné činy	873	1 235
Mravnostní činy	120	194
Krádeže vloupáním	1 027	2 323
Krádeže prosté	1 468	3 620
Majetkové činy	2 731	6 229
Ostatní kriminální činy	698	1 612
Zbývající kriminalita	150	249
Hospodářské činy	120	260
Celková kriminalita	4 692	9 779

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 5: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2004

Rok 2004:	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Kategorie činu		
Vraždy	4	12
Násilné činy	705	1 341
Mravnostní činy	92	161
Krádeže vloupáním	808	1 775
Krádeže prosté	994	2 680
Majetkové činy	1 953	4 701
Ostatní kriminální činy	359	1 249
Zbývající kriminalita	100	213
Hospodářské činy	110	221
Celková kriminalita	3 319	7 886

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 6: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2005

Rok 2005:	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Kategorie činu		
Vraždy	1	2
Násilné činy	581	1 149
Mravnostní činy	104	190
Krádeže vloupáním	683	1 722
Krádeže prosté	999	2 674
Majetkové činy	1 786	4 643
Ostatní kriminální činy	434	1 197
Zbývající kriminalita	81	187
Hospodářské činy	100	248
Celková kriminalita	3 086	7 614

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 7: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2006

Rok 2006: Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	1	4
Násilné činy	544	990
Mravnostní činy	74	175
Krádeže vloupáním	642	1 572
Krádeže prosté	1 044	2 333
Majetkové činy	1 820	4 159
Ostatní kriminální činy	407	1 143
Zbývající kriminalita	144	858
Hospodářské činy	101	280
Celková kriminalita	3 090	7 605

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 8: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 31. 12. 2007

Rok 2007: Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	2	10
Násilné činy	498	1 082
Mravnostní činy	86	184
Krádeže vloupáním	526	1 472
Krádeže prosté	800	2 238
Majetkové činy	1 457	3 966
Ostatní kriminální činy	386	982
Zbývající kriminalita	226	1 653
Hospodářské činy	57	212
Celková kriminalita	2 710	8 079

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Tabulka 9: Kriminalita mládeže v ČR za období od 1. 1. do 29. 2. 2008

Rok 2008 (leden, únor) Kategorie činu	Spácháno	
	Děti	Mladiství
Vraždy	0	2
Násilné činy	85	187
Mravnostní činy	7	23
Krádeže vloupáním	59	199
Krádeže prosté	92	301
Majetkové činy	171	534
Ostatní kriminální činy	70	167
Zbývající kriminalita	21	187
Hospodářské činy	13	26
Celková kriminalita	367	1 124

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

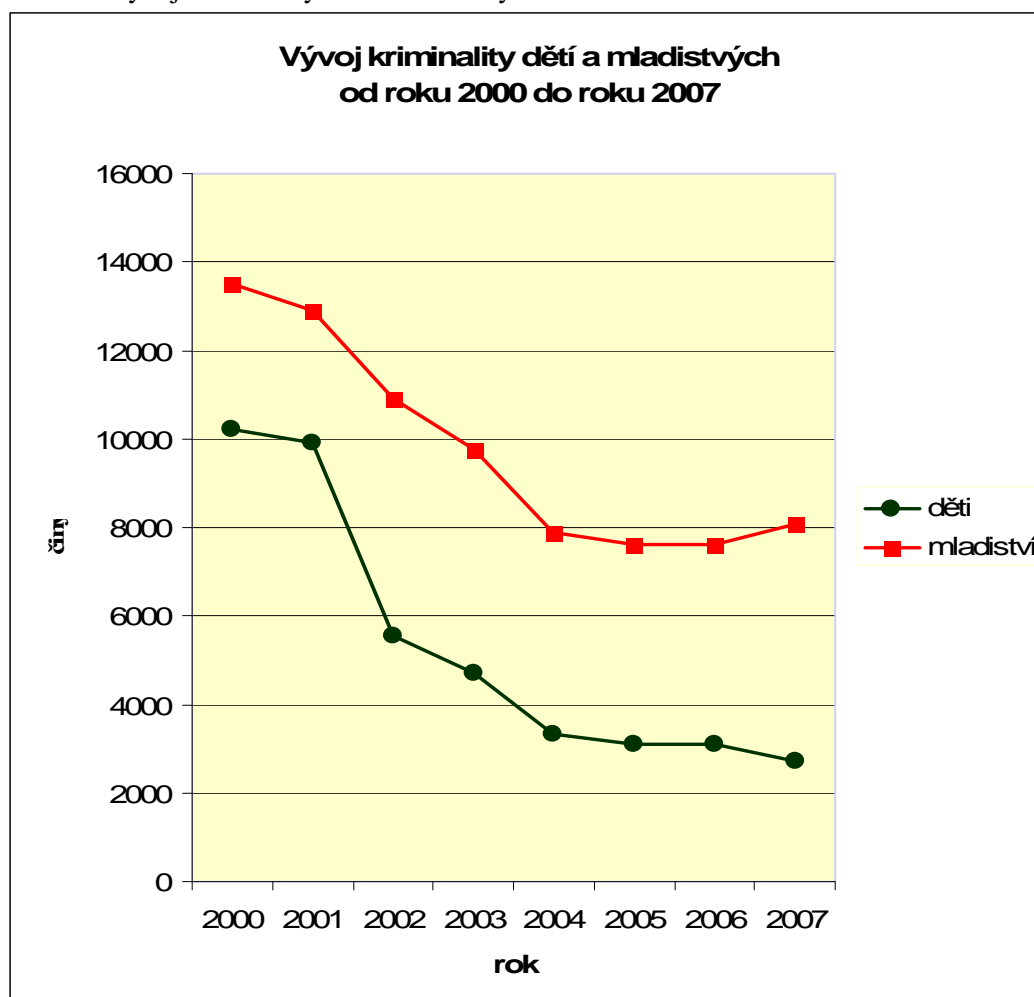
Vývoj kriminality mládeže od počátku r. 2000 do konce r. 2007:

Tabulka 10: Celkový počet činů spáchaných dětmi a mladistvými v období mezi lety 2000 a 2007

Rok	Počet činů dětí	Počet činů mladistvých
2000	10 216	13 507
2001	9 926	12 913
2002	5 541	10 901
2003	4 692	9 779
2004	3 319	7 886
2005	3 086	7 614
2006	3 090	7 605
2007	2 710	8 079

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008.

Graf 1 - Vývoj kriminality dětí a mladistvých od roku 2000 do roku 2007

Zdroj: Statistiky MV ČR od roku 2000 do roku 2008. Podrobnější informace na WWW: <http://www.mvcr.cz/statistiky/index.html>.

Z výše uvedených tabulek 1 až 10 a grafu 1 vyplývá, že počet činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let jeví za posledních sedm let klesající tendenci a počet skutků spáchaných mladistvými se během let 2000 až 2005 snižuje, ale od roku 2006 mírně stoupá.

Příloha II: Výzkum a anketa

Problematika snížení věkové hranice trestní odpovědnosti je jedním z často diskutovaných témat. Věnuje se jí řada vědeckých výzkumů i laických anket. Pro lepší vytvoření náhledu uvádím příklad z každé kategorie.

Výzkum:

byl proveden **Institutem pro výzkum veřejného mínění (IVVM) v roce 2000.**

Vzorek respondentů tvořilo 1036 osob. Z tohoto výzkumu vyplynulo následující:

- **veřejnost byla celkově spíše pro snížení** věkové hranice trestní odpovědnosti, necelá čtvrtina se vyslovila proti snížení hranice,
- odpůrci snížení byli zejména mladí lidé do 19 let, zatímco starší lidé se spíše vyslovili pro snížení,
- **nejčastější argumenty pro snížení** hranice byly: vysoká dětská kriminalita, potřeba odpovědnosti dětí za jejich činy, generálně preventivní účinek trestů (odstrašení), zneužívání beztrestnosti, rychlejší dospívání,
- **nejfrekventovanější argumenty proti snížení** hranice tvořila tvrzení, že děti si neuvědomují závažnost svého jednání, že odpovědnost za činy mají nést rodiče, jedním z důvodů byla udávána důslednější výchova a také že děti nemají doplácet na chyby rodičů.

Zdroj: HRUŠÁKOVÁ, M., ŽATECKÁ, E. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, č. 1, s. 76-87.

Anketa:

vznikla v loňském roce (tedy 2007) na webových stránkách, zabývajících se okrajově danou problematikou. Zúčastnilo se jí 56 osob a její autoři ji blíže nekomentují. Otázka pro respondenty zněla: „Jaká by podle Vás měla být věková hranice trestní odpovědnosti?“. Odpovědi respondentů ukazuje následující tabulka 11:

Tabulka 11: Anketa

Odpověď	Počet osob
Více než 15 let, v tomto věku děti ještě nechápou důsledky svého jednání.	5 (tj. 9 %)
Současných 15 let je akorát.	7 (13 %)
Navrhovaných 14 let, děti dnes jsou vyspělejší.	9 (16 %)
Méně než 14 let, alespoň u těch nejzávažnějších trestných činů	35 (63 %)

Zdroj: *Jaká by podle vás měla být hranice trestní odpovědnosti?* [online]. Praha: 2007 [cit. 28. 11. 2007].

Dostupné na WWW: <<http://www.trestnirizeni.mujblog.info/vykladpojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych> dne 28.11.2007 .>.

Tato tabulka ukazuje, že více než polovina respondentů se domnívá, že by hranice trestní odpovědnosti měla být méně než 14 let, a to alespoň u těch nejzávažnějších trestných činů.

Při porovnání výzkumu s anketou se ukazuje, že názor veřejnosti na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti se během posledních let rapidně nezměnil. Respondenti výzkumu z roku 2000 i ankety z roku 2007 jsou spíše pro snížení této hranice. Nově se zde také vynořila možnost snížit ji na 14 let, a to alespoň u nejzávažnějších trestných činů, která v původním výzkumu IVVM chyběla a o které se již zmiňují i odborníci z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

Abstrakt

MILNAŘÍKOVÁ, J. *Trestní soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let*. České Budějovice, 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevního a civilního práva. Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková.

Klíčové pojmy: dítě, mladistvý, kriminalita mládeže, hranice trestní odpovědnosti, trestní soudnictví pro mládež, možnosti trestních postihů, organizace zabývající se prací s delikventní mládeží

Práce se zabývá specifiky trestního soudnictví pro děti mladší patnácti let v ČR, vymezuje základní pojmy, nastiňuje historii samostatného systému trestní justice pro mládež v USA a v Evropě (zejm. v ČR) a také přibližuje některé související právní předpisy. Mapuje průběh a okolnosti soudního řízení, možnosti a smysl postihů dětských delikventů. Dokumentuje vývoj kriminality dětí a mladistvých v ČR od roku 2000 do roku 2008 a přináší důkazy o tom, že počet činů jinak trestných spáchaných dětmi do 15 let věku má klesající tendenci. Pozornost je zaměřena i na problematiku vzniku trestní odpovědnosti a diskusi o snížení její dolní hranice s argumenty zastánců a odpůrců. Výsledky výzkumu a ankety ukazují, že česká veřejnost je spíše pro snížení této hranice. Práce se snaží také přiblížit činnost některých organizací a stávajících i plánovaných zařízení určených pro práci s rizikovou mládeží. Srovnává též situaci delikventní mládeže ve vybraných zemích Evropy a Severní Ameriky.

Abstract

Criminal Justice in the Affairs of Children under Fifteen.

Key words: child, juvenile, juvenile criminality, limit of criminal liability, juvenile criminal justice, possibilities of criminal sanctions, institutions working with juvenile delinquents

This bachelor work deals with the specificities of criminal justice for children under fifteen in the Czech Republic, it defines basic terms, sketches the history of criminal justice for juveniles as a separated system in the USA and Europe (especially in CR) and also outlines some related legislation. It maps the process and circumstances of legal proceedings, the possibilities and sense of criminal sanctions for child delinquents. It documents the development of juvenile delinquency in CR between 2000 and 2008 and it presents evidence that the number of criminal acts committed by children under fifteen is decreasing. In the centre of attention there is also an issue of the formation of criminal liability and discussion about the decrease of its bottom line regarding all arguments of both proponents and opponents. The results of the research and public inquiry illustrate that Czech public is rather for its decreasing. The work also outlines the operation of some organisations, present and planned institutions for working with risky juveniles. It also compares the position of juvenile delinquents in some countries of Europe and North America.